

Ljubljanski ZVON Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levec, dr. Ivan Tavčar.

Leto I.

V Ljubljani, 1. junija 1881.

Štev. 6.

„Ljubljanskega Zvona“ založniki in izdajatelji s tužnim srcem oznanjajo prežalostno vest, da je blagorodni gospod

JOSIP JURČIČ,

slovenski pisatelj, glavni urednik „Slovenskemu Narodu“, ustanovnik in solastnik „Ljubljanskemu Zvonu“, mestni odbornik Ljubljanski itd. itd.,

porojen na Muljavi pri Krki na Dolenjskem 4. marcija 1844. leta, po dolgej in mučnej bolezni, prejemši svete zakramente za umirajočee, 3. maja ob 9¹/₄. uri zvečer mirno v Gospodu zaspal ter bil slovesno pokopan 5. maja ob poluosmej uri zvečer pri Ljubljanskem sv. Krištofu.

V umršem Jurčiči izgublja slovenski narod vzglednega in značajnega domoljuba, v političnem boji neustrašenega prvoboritelja in osobito nedosežnega pisatelja in pripovedovalca neumrjočih povestij in romanov, a „Ljubljanski Zvon“ žaluje za svojim prvim ustanovnikom in nenadomestnim voditeljem.

Bodi mu lahka zemlja!

Slovenski narod, kateremu je umrši ves čas svojega življenja sveto služil ter žrtvoval mu svoje najboljše moči, hráni mu blag in hvaležen spomin!

V LJUBLJANI, 1. junija 1881.

Rokovnjači.

Historičen roman.

Po pokojnega Josipa Jurčiča osnovi spisal Janko Kersnik.

Dvanajsto poglavje.

(Dalje.)

„Es ist ein entschiedener Unsinn, die Culturstufe eines Volkes nach sogenanntem Aberglauben bemessen zu wollen. Entschieden ist, dass hochbegabte Menschen dafür viel empfänglicher sind, als flache Hohlköpfe, und edle Menschen, welche im innigen Zusammenhange mit der Natur leben, weit abergläubischer sind, als schmutzige Schlingel, welche ihr Leben bloss in Kneipen, Kaffeehäusern und Theatern zubringen, und es wirklich so weit gebracht haben, dass sie zwischen Glauben und Aberglauben keinen Unterschied mehr machen, und in ihrer naiven Aufrichtigkeit nicht glauben können, dass Schmutzseelen, wie sie sie besitzen, zu einem ewigen Leben bestimmt seien.“

Jeremias Gotthelf.

„Če dam kmeta tako govoriti, kakor mi govorimo, potem nastane fabulna stvar, katerej se morajo dati ideje, ki jih nema.“

George Sand.

Kakor smo uže omenili, zaukal je Blaž Mozol od veselja, ko je stopil na stezo, katera ga je vodila skozi gozd domov; kajti mislil je o vinopitji.

Storil je komaj trideset korakov po gozdu, uže ga zašegetá nekaj v goltanci, a ne da bi pokašljaj, — Blaž Mozol ni poznal kašlja, — nego nekaj tacega, kakor žeja; a tudi ne po vodi, — vode je bilo dovelj v bližnjem studenci, — nego žeja do vina, in Blaž ni bil človek, ki bi v takem položaji dolgo premišljeval ter na prste štel: „Bi, ne bi“; — vraga, saj je tiščal v levej pesti pet debelih, srebrnih kron, pošteno zasluženih, kakor je dejal sam pri sebi.

Poludne je bilo blizu, in solnce je pripekalo, kakor v pasjih dnevih; domá Blaž tudi ni imel tacega opravka, da bi ga drugi ne

mogli brez njega izvršiti, in zato je takoj z mirno vestjo krenil na levo čez grič: vedel je, da ima Hudmanova Jera na Rovih dobro vino in tudi kaj suhega, da se prigrizne.

Ko je deset minut pozneje stopil v krčmo k Jeri, našel je krčmarico v družbi z jedinim pivcem, voznikom Telečnjakarjem iz bližnjega Radomlja, čegar voz in konji so stali pred hišo.

Blaž se široko razkorači sredi izbe ter vpije na glas:

„Hejo, Jera, vina gori! Pa ne tistega „jesiha“, kakor ga pije ta gostač tvoj, ki je več pri tebi nego na cesti, ta Ureh Telečnjakar! Vina gori, tistega starega iz kota; „mi smo baroni, pijemo ga po kroñi!“

Rekši vrže debel srebern tolar na mizo, da je glasno zažvenketal.

Voznik in krčmarica sta ga sprva osupneno pogledavala; naposled reče Jera sè smehom: „Kje si pa dobil tisto? Zaslužil nisi! Ali si Mozolki platno ukral, ter prodal, ali pa si tistega vašega zeta opeharil?“

„Kaj ukral! Kaj opeharil! Kaj govoriš, baba neumna? Zaslužil sem jih, lahko zaslužil, kakor bi jih bil za maslo vzela. Vina daj; kaj prašaš in postajaš? O ti rebro Adamovo, da bi te bil Bog pri miru pustil!“

Krčmarica je hitela po vino; vedela je, da bo dober dan denes, ko ima Blaž denar.

Mozol pa je mej tem pobral tolar z mize, in ga potisnil v žep tako, da je bilo čuti, da tolar ni samec, nego ima še nekaj tovarišev notri. Voznik Ureh, ki je bil čul ta prijetni cvenk, porine mu svoj kozarec bliže, in Blaž, akoravno je bil prej temu vinu zabavljal, da je jesih in kislica, izpije več ko polovico.

„Dobre volje si, Blaž! Dobre volje, kakor pes, ki zdrav iz cerkve pride!“ reče nekako porogljivo oni.

Blaž, čuteč da ga hoče tovariš zbadati, zavrne:

„Kaj ne veš, ko uže o psih govoriš, da so pasji dnevi blizu! O pasjih dneh je pa fletno, in uže zdaj je fletno, kaj ne, ko te v noge ne zebe! Pomisli, Ureh, ko bi te v pasjih dneh v noge zeblo!“

„Zakuril bi, in za pečjo bi ležal, kakor ti, Blaž, kadar nemaš denarja. Mene bi vsaj Mozolka ne lasala,“ smeje se Ureh.

„Mozolka, kaj Mozolka! Baba ima gobec, da bi deset povodenj utešila! Gobec ima!“ deje Blaž, katerega je imenovanje svakinje nekako neprijetno dregnilo; pa jezilo ga je vendar, da bi ga ta Ureh zbadal,

in malo nejevoljno, malo dobrodušno potisne tovarišu svoj kozarec z vinom, katerega je bila Jera postavila pred njega na mizo, ter nadaljuje:

„Kaj zlodeja pa nosiš Mozolko sem; taka je res časi, da bi dejal, da jo je Bog pozabil mej egiptovske nadloge postaviti! Pa saj ni moja baba, Ureh; kaj češ? Na, pij, Ureh, pa molči o babah! Ko je še tvoja ranjka živela, — Bog jej daj dobro, dostikrat te je vlekla iz krčme domov! — takrat nisi tako mirno sedel za mizo, ampak v vrata si gledal, kakor Peter Slabavest; in ko je prišla póte, šel si za njo, kakor ob procesiji svetega Marka za križem; — Bog jej daj dobro na onem svetu, — tvojej ranjki!“

„Ne bodi neumen, Blaž, reče oni, ter natoči na pol izpraznjeni kozarec; „pusti mojo Marijano, naj v miru počiva. Ti si se tudi ženil pri njej, morda bi bilo bolje záte, ko bi te bila vzela.“

„Hoho,“ reži se Blaž, „hoho, jaz ženil pri njej; kaj pa misliš? Kaj ne, da bi bil potem vsak dan slabo kosil, kakor svet Anton Puščavnik? Kolikokrat si pa ti zobe na solnci grel? Kaj? Tak si bil, ko si šel v nedeljo k maši, kakor lakota in draginja.“

Blaževa hudomušnost je tovarišu njegovemu sitna postajala, in jel se je odpravljati. Krčmarica je bila zunaj po opravkih in Blaž je izprevidel, da bode kmalu sam; to mu ni bilo ljubo; zato zavije na drugo stran.

„Usedi se Ureh! Kaj boš hodil? Jaz bom dal še za jednega! Denes se ne šiva, denes se para!“ rekši porine še jedenkrat kozarec svojemu sosedu „ta žejne napojit', ta lačne pa zapodit', to velja denes,“ pristavi smeje se.

Voznik Ureh je bil jeden tistih ljudij, ki se ne daje dvakrat piti prositi, in zato je sedel počasi nazaj na klop, na videz nerad, in le Blažu v uslugo, v resnici pa jako radovoljno. Svoj dolgi bič je potisnil mej kolena, in z desnico segel po Blaževem kozarci.

„Ti lahko tako govoriš, Mozol! Pri vas imate dosti, in če tudi cele tedne popivaš, kadar imaš kaj okroglega, od hiše te vendar ne bodo podili! In sedaj imaš še dobrega prijatelja, vašega novega zeta na Paleževini, ta ti tudi kaj privošči!“

Rekši nastavi kozarec in stori prvi požirek; a do družega ni mogel; kajti Blaž, katerega je bilo vino tudi uže malo razvnelo, udari s koščeno pestjo po mizi, da je odskočilo vse, kar je bilo na njej, ter zavpije na vse grlo:

„Hudič je, pravim, hudič, a ne zet, ne prijatelj! Rokovnjač je, sam živ rokovnjač; če ga hudič ne vzame, ni za nič več, in drug se mora narediti!“

Ureh je postavil nehoté kozarec zopet na mizo ter nekako plašno pogledal razburjenega Blaža.

„Kaj praviš, rokovnjač? Ti si pijan, Blaž!“

„Kaj pijan? Nič pijan! Trezen, kakor na veliko soboto zjutraj! Veš ti, prijatelj, Blaž Mozol ni tako, kar si bodi! Čeravno zmirom vpijete, da pijem in pijem; — kdo me je pa še vprašal kedaj in kako sem žejen; žejen, ti pravim! Veš ti, Ureh, jaz nisem kar tako kakšen nebodigatreba; jaz vse vidim. In ko se je tisti Nande, ta rokovnjač ženil pri našej Polonici, gledal sem tu-li na vse strani, kdo je, od kodi je! Saj veš, z bogatimi nevestami je dandenes taka, kakor z zajci, zmerom menj jih je. In zato je bilo treba gledati na Polonico! In vidiš Ureh, ga uže imam ženina „rokovnjača!“ Rekši, vrže nekaj tolarjev na mizo, a hitro jih zopet spravi nazaj v žep. „To mi je dal kolovški oskrbnik, ko sem mu povedal, kje so rokovnjači.“ —

Na to jame tovarišu na dolgo in široko razkladati, kako je prišel na sled črevljarju Bojcu in rokovnjaškej družbi.

Ureh je pazno poslušal; z ramami je mignil večkrat, in tudi vino popil parkrat hladnokrvno iz kozarca, ter ga zopet natočil, a videti je bilo, da Blažu tistih tolarjev, katere je imel v žepu, in katere misli še dobiti, nikakor ne zavida.

Ko Blaž malo premolkne, reče voznik:

„Kaj pa, Mozol, ko bi bil ti lisici nastavljal, dihgorja pa ujel?“

„Kaj pa da, dlaka ti, prismojena! Misliš ti, da je kolovški oskrbnik zato tako kvišku planil, ko sem mu o rokovnjačih pravil, ker ga je bolha ugriznila? Pisal je precej na Brdo, v Kamnik in v Ljubljano, precej — ti pravim; in vse to je pisal, kar sem mu bil povedal! Kaj meniš, da škrije zastonj piše?“

„Naj piše, kar hoče, z gosjim repom; pa veruj mi, Blaž, če rokovnjači zvedo, da si ti prvi šel bob iz kropa pobirat, pisali ti bodo tudi, pa ne z gosjim repom, ampak s poleni na hrbet, da bo črn, in se bodo žive klobase delale po njem.“

„Ti si taka baba, kakor naš France, ki se je denes zdela ustrašil. Veš Ureh, če me bo kakov rokovnjač od daleč videl, tekkel bo, kakor po loji.“

Blaž je še dolgo na ta način širokoustno pobijal prijateljeve pomisleke. Dan se je počasi nagnil, in oba moža bila sta uže vina polna. Nabralo se je mej tem tudi več družih pivcev okrog njijine mize, in Blaž, ki je jako radovoljno dajal za vino, imel je ves čas prvo besedo. Pogovor zavil se je bil polagoma od rokovnjačev na druge dogodke.

O mraku stopil je tudi na polu gosposki oblečen človek v sobo, majhen, pritlikav, ter sedel k drugej mizi pri peči. Klobuk si je potisnil na oči, ter obrnil se tako, da mu je obraz ostal v temi. Malo torbo položil je tik sebe. Kmetje se niso zmenili zanj, ker v istih časih so mnogokrat potovali rokodelci in barantači z Gorenjskega preko Kamnika na Štajersko in nazaj, in zato tudi na polu gosposk človek ni bila nenavadna prikazen v krčmi Hudmanove Jere na Rovih. Ker krčmarice še ni bilo domov, stregla je dekla gostom.

Tujec je ukazal polič vina, ter pil jako hlastno; videti je bilo, da je utrujen in žejen. Pogledoval je vselej nemirno vrata, kadar so se odpirala, toda tako, da obraza ni preveč na svit postavljaj.

Blaževo besedovanje ga ni preveč zanimalo, in le ko čuje na krat iz njegovih ust besedo „rokovnjač“, h kateremu predmetu se je Blaž večkrat povrnil, zganil se je malo, ter kakor nehoté segel po torbi. A umiril se je takoj, kajti Mozolovo vpitje bilo je navadno, kakor vsacega pijanca.

„Kaj praviš, Slapar,“ kričal je Blaž, kateri je sedel s hrbtom obrnen proti tujcu in vratom, sosedu na levej na uho, „kaj praviš, da jaz kolnem? Jaz ne kolnem; če pa dam včas hudiču dobro besedo, je to tudi prav; ali ne veš, da je dejal uže jeden svetnik, da se more časi tudi hudiču dobra beseda dati, ker človek ne ve, kam pride po smrti.“

„Tega ni rekel nobeden svetnik,“ ugovarja oni, star kmetič v oguljenih prtenih hlačah in golorok, ter nekako nejevoljno gleda Blaža.

„Kaj? Tega ni rekel? Jaz pa pravim, da je rekel! Kaj misliš, da jaz nič ne vem? Rekel je, pravim! Vidiš ti ne veš nič, čeravno vsako nedeljo roženkranc moliš, in se držiš, kakor sveti praznik! Čakaj, Slapar, jaz te bom nekaj vprašal. Ali veš, da moramo tudi hudiča ljubiti? Ali veš to?“

Pivci so umolknil, in stari Slapar, ki je bil poleg svoje po Blaži očitane mu pobožnosti tudi uže malo pijan, ugovarjal je jezno, ker ga je Blaž dražil.

„Kdo bo hudiča ljubil? Gospodje nas uče, kako se ga moramo varovati, zakaj bi ga potem ljubili?“

„Vidiš, ti nič ne veš! Hudič je naš sovražnik, in mi moramo sovražnike ljubiti; zato moramo tudi hudiča ljubiti!“

Glasán smeh je odgovarjal Blaževemu dovtipu; le Slapar se je togotil, da vse to ni res.

„Čakaj, te bom še nekaj vprašal,“ nadaljuje Mozol, „bom videl, li kaj veš ali nič. Povej mi, zakaj se je izgubljeni sin vrnil k očetu?“

„Kesal se je greha,“ odreže se moško Slapar.

„Kaj pak, — lačen je bil,“ reži se Mozol, „pajčevine so se mu po črevih delale, tako je bilo pusto in prazno notri!“

Sedaj se je tudi Blažev nasprotnik smijal; izprevidel je, da Mozolovej učenosti v teologičnih stvareh ni kos, in zato se je umiril polagoma.

V tem, ko so kmetje tako visoke stvari reševali mej soboj in je leščerba, nad mizo uže prižgana, le slabo razsvetljevala izbo, stopil je bil počasi še jeden kmetski opravljen gost v krěmo, ter naglo ogledal se po pivcih. Pogled njegov srečal se je s tujčevim, ki je sedel pri peči, in na to je stopil mož tiho, kakor je bil prišel, nazaj v vežo. Ko je vrata uže na pol zaprta imel, čul je Blažev glas, in nato je še nekako hitreje potegnil duri za soboj.

Takoj za njim pride oni gosposki človek, ter plača svoj račun v veži.

Pri tej priliki ugleda dekla, ki je denar prejela, kmeta, ki je bil tako z očmi pozval gospodskega gosta.

„Kaj pa Vi, Bojec, ali ne boste dali za jeden poliček,“ ga ogovori.

A Bojec, kajti ta je bil, obrne se še v vežnih vratih ter deje: „Drugikrat, drugikrat,“ in izgine s tovarišem v temi.

Pivci v sobi odhoda teh dveh gostov niso opazili in po dolgem, ko se Blaž prilično obrne, ter vidi, da je kot pri peči prazen, vpraša, je-li kdo poznal tega človeka?

„Menda je pisar z Brda, ka-li?“ reče jeden, „ravno tak je bil! Videl sem ga, ko sem desetino nesel tja.“

„Tisti Bojec iz Radomlja je prišel pónj!“ pristavi dekla, ki je pomivala kozarce pri oknu.

„Kaj, Bojec? Pisar? Pa me ne pokličeš? Da bi te gosenica oblezla, tista strupena! Duša babja, zdaj-le bi jih imeli v pesteh, pa

ti ne poveš, da sta bila tukaj!“ vpije srdito Blaž ter hoče ven iz krčme.

Ureh ga hoče potisniti na stol nazaj, a Mozol je bil svojeglaven.

„Na Kolovec grem, naravnost na Kolovec! Sedaj le jih oskrbnik morebiti še lahko ujame, če je tudi pozno in tema; na Kolovec, naravnost na Kolovec! In jaz zaslužim denar, denar ti pravim, Ureh, vam pravim možje!“

Oni so odmajevali ter stiskali rame k ušesom, le Ureh mu je glasno odgovarjal, a zastonj! Blaž vrže denar za račun na mizo ter otide.

Bil je precej pijan, in ravno za to je vročekrvno sodil, da če tudi o polnoči pride na Kolovec, mora taka novica, kakor jo ima sedaj, roditi obilen sad v podobi srebrnih tolarjev.

Izpotaknil se je večkrat, ko je lezel čez grič pri rovskej cerkvi, a ko je prišel na cesto, ki vodi po ozkej dolini proti gradu, stopal je hitro, akoravno sta ga nogi včasih na stran zanašali.

Ko je v svojej jezi do rokovnjačev in lakomnosti po obljubljenem denarji korakal dalje, ni opazil, da se je takoj za njim izpod kozolca Hudmanove Jere zmuznil nekdo, ki mu je sledil sedaj kakor senca čez grič mimo cerkve in potem v dolino. Bil je bosopet človek, male postave, ki se je pa sedaj, ko je dospel na cesto, stisnil v kraj na travnik in s sključenim hrbtom, tiho kakor maček, šel za Blažem.

Bil je kakih trideset korakov za njim.

Tako sta dospela blizu ovinka, kjer so stali na desnej in levej kraj pota stari jeseni.

Tu se stisne skrivni zasledovalec v visoko travo ter zapiska glasno na prste, dvakrat zaporedoma. Mozol se obrne, a ko nič ne vidi, — noč ni bila ravno temna, — hoče dalje; a vendar še jedenkrat nogo ustavi.

Nekako čudno ga je bilo na krat spreletelo; sam ni vedel, kaj, a groza ga je bilo, in ko blisk šinila mu je misel po glavi: „Kaj pa, ko bi bil to „spomin?“ Ob jednem domislil se je „zdéla“ v jutru in postala mu je glava bistra, kakor bi ves dan ne bil vina videl.

Plašno je pogledal še jedenkrat nazaj na travnik, a mirno in tiho je bilo vse okrog.

„Vraga, ne bodi babjeverec, Blaž! Saj si „zdéla“ zbil, in ko bi ga tudi ne bil, to je za stare babe!“

Ohrabil se je, in stopil zopet urno naprej.

Po komaj je storil nekoliko korakov, vzdignili sta se na desnej in levej izpod starih jesenov po dve črni postavi, in Blažu prileti debel kol sè silo zagnan pod noge, da se je opotekel. Ob jednom obstopili so ga oni štirje; bili so bradati in po obrazu očrnjeni možje.

Druzega orožja Blaž ni imel, nego svoje pesti in pa neokreten pipec, katerega je bliskoma potegnil iz žepa, ter začel ž njim kakor besen okrog sebe suvati in mahati.

„Proč, hudič! pasjedlakasti,“ kričal je na glas, „kdor mi blizu pride, trebuh mu preparam! Proč! Strani!“

Napadovalci so ga bili moléce obstopili, in akoravno oboroženi s kratkimi kolci, vendar se s prvega nobeden ni upal v obližje Blaževega pipa. A ne dolgo; kajti oni tihotapni zasledovalec Blažev šinil je bliskoma iz trave na cesto, in se zaletel od zadaj Blažu pod noge, da se je z divjo kletvijo prevrnil po cesti. V istem trenutku držalo in tiščalo ga je uže osem pestij za roke in noge, in oni, ki ga je bil tako zavratno spravil k tlom, pobere težak kol, ki je bil prvi priletel Blažu pod noge, ter ga zavihti nad njim.

„Čakaj, duša ti pijanska; včeraj si ti mene, denes bom pa jaz tebe,“ reče poluglasno ta, ki je držal kol, in Blaž je spoznal Bojca.

„Da boš vedel rokovnjače tožiti! Ne boš jih več!“ sikne oni, ki je držal Mozola za roke; „udari ga!“

„Pusti me, hudič!“ vpije Blaž, „satan rokovnjaški! — Za pet ran — —“

Nesrečni Mozol svoje zadnje molitve ni mogel končati, kajti batina Bojčeva priletela mu je s tako silo na glavo, da je takoj brez izdihljaja obležal.

„Dosti ima; ta nas ne bo več tožil,“ reče oni, ki je bil prej dejal: „udari ga,“ in se sklone kvišku; „nisem ga zastonj ves dan čakal.“

„Kaj bomo ž njim, Tomaž?“ vpraša jeden onih treh.

Tomaž Velikonja, kajti ta je bil tisti, ki je prej govoril, pravi mirno:

„Vi pojdite, in sporočite Grog, kaj in kako. Jaz bom pa solniku Gavriču v Kamnik nesel nekaj za spomin.“

Rekši se pripogne in naglo, kakor bi trenil, odreže mrtvemu Blažu desno roko na podpestnem členu, ter jo spravi v malho. Malo

trenutkov pozneje bilo je zopet vse tiho in mirno po samotnej kolovškej dolini; mesec, ki je prilezel počasi čez hrib, obseval je Blaža Mozola, kateri je ležal krvav, mrtev v cestnem prahu pri starih jasenih.

(Dalje prihodnjič.)

Nje družba.

Prinésla na mizo si vina,
Prinésla kozárec steklén,
Prinésla ovôčja in grozdja,
Ki daje ga plodna jesén.

Pod strého na klópi jelóvi
Zakáj se najlepše mi zdí?
Očárale tukaj so prvič
Nebéske me tvóje očí.

Prisédi, o déklica zláta!
Prebélo podáj mi rokó!
Ne vidiš valóv, ki pod nama
Po strugi zelénej tekó?

Nad nama je góra strméča,
Ravníne pod njó in poljé;
Mej drévjem se solnce jesénsko
Svetlíka z dvoróv in s cerkvé.

V očésa jaz tvojega mórji
Čútila in misli topím;
Objémlje te moja desníca,
Na prséh z glavó ti sloním.

Primékni se z licem še bliže
Ter moje poslušaj srcé,
Ki glásno trepéče in bíje,
Trepéče in bíje na té!

Premrl.

Iz Preširnovega življenja.

Spisal Toma Zupan.

(Konec.)

Prijazno vrsto Preširnovih sošolcev tega razreda, kojih večina si je izbrala duhovenski poklic, naj pa z dvema končam, ki jima še sveti mila luč življenja; oba sta čestita po značaji in po odličnej stopnji, usojenej jima v družbi človeške. To sta sedaj 81letni Vipavski kanonik-dekan Jurij Grabrijan in pa 78letni Novomeški prošt Simon vitez Vilfan. Da sem si po njihovih postrežnih duhovnih pomočnikih tudi teh častnih starčkov poročila o součenci Preširnu izprosil, umevno je ob sebi.

In kaj sta mi naročila pisati? Kanonik Grabrijan, ki je iz 6. Novomeške šole v Ljubljansko filozofijo prestopil, torej le v 7. (logiki) in 8. (fiziki) bil Preširnu sošolec, pravi: „Preširen je bil zelo nadarjen mladenič, najtalentiranejši mej vsemi součenci. Bil je lepe nrvnosti; do svojih součencev priljuden, prijazen in postrežljiv — zato smo ga tudi vsi spoštovali in ljubili. Midva sva bila še posebe prijatelja, ker sva oba rada pesmice kovala. Časih je Preširen kako mojo slovensko v nemško prestavil“. Prošt Vilfan pa poroča: „Preširen je bil posebno talentiran, silno talentiran, mej vsemi sošolci najbolj. Vsi smo ga ljubili. Prijazen je bil do vseh; zlasti prijatelja pa sta si bila s pokojnim Simonom Volkom. Tudi midva sva si od mladosti do njegove smrti bila dobra. V prvih dveh latinskih šolah sva skupaj instruktorja imela. Začetkoma je bil to neki Miklavčič, umrl kot dijak; potem Simon Pirec, Indijanskemu misijonarju Frančišku brat. Še pozneje kot odvetnik me je župnika v Kranjskej Gori obiskal. Mladeniča Preširna vedenje je bilo pošteno. Ljubil pa je kratkočasne dijaške družbe, bil poln humora, zelo dovtipen in šaljiv. Svojimi vednostimi se nikdar ni ponašal; nikdar menj talentiranih součencev ni preziral: Preširen je bil ponižen, v resnici ponižen. Z eno besedo: Preširen je imel veliko lepih, žlahnih lastnostij; le škoda, da je pre-zgodaj umrl.“

Milo mi je ob teh našega učenca Preširna tako slavečih besedah, prihajajočih iz teh čestitih ust. Zato naj končam poudarjaje ono Preširnovih vzglednih lastnostij, ki je vsakej pravej velikosti najzanesljivejša podslomba. Součenec, velečastni starček Vilfan, nam priča:

Duhoviti mladenič Preširen je bil „ponižen, v resnici ponižen!“

~~~~~

Spomini o cirkniškem jezeru.

Spisal dr. H. Doleneec.

IV.

Sušec rep zvija in se brani, ali ubraniti ne vendar ne more spomladi, da ne bi prišla z zelenjem in cvetjem. Povsod kali in poganja in gosto zelenje obrobi tudi hribe, na katere se jezero naslanja. Jezero upada, trava, big in trsica prirasto iz vode in skoraj ni vode videti na jezeru. Komur je mar prirodina krasota in prilika dana, naj bi nikar ne zamujal tih lep večer v to porabiti, da si najame čolnic na Otoku in se prepeljuje po Zadnjem kraji. Kar zmoreta gozd in voda, vsa ta lepota je tukaj združena. Ptičev, žlahtnih pevcev, morda noben del gozdov po Javorniku in okrog Snežnika toliko ne zvabi kakor to zatišje. Po sredi se prepeljuješ in na obeh stranch jih vidiš in slišiš; ko se bolj h kraju pomakneš, kosi te takoj očarajo, začuješ tudi šum in stok po gošči in oblaja te srnjak, katerega si s paše odpodil. Zalopota pred taboj in vzdigneta se raca in racman in jameta se krožiti, ker daleč od gnezda ne marata odleteti. Skoraj žal ti je, da se te boji in uniče žival in rad bi jej naznanil in povedal, da nisi sovražnik, da te premaguje naravna krasota in da prevoščiš vsemu, kar je Bog ustvaril, mir in blagi čut, ki je tebe obšel. Tako sam si in vendar toliko čutiš in obdaje te radost, kakeršne društvo in beseda nikdar ne moreta obuditi.

Nehoté se spominaš nekdanjih časov, ko je še večja zver bivala po teh gozdih, in o katerih si čital v starejših knjigah posebno v Valvazorji in v popisu cirkniškega jezera gospoda pl. Steinberga in o katerej slišiš prepovedovati tudi še zdaj mej ljudstvom ob jezeru. Zdi se ti, da izpod gostega hoja pristopi k bregu širokorogati jelen ki se pazno ogledava, ako ga nihče ne bode motil, ko se misli napojiti in potem povalati na najbolj plitvem mestu. Tam kjer je voda še bolj upala in je najgostejši big, tam je pravo mesto za divjega prasca, ki riže in se zabava po svoje. In tam iz skalnate votline, velike Bobnarice, zdaj pa zdaj se ti bode prikazal povoden velik mož, z brado črez pas in debelo gorjačo v roki. Vendar strah te ni, saj nisi krasna deklica, katere išče, celo ogne se te, z grdim pogledom, češ, da ga bodeš ovadil, in prekrizal njegove hudobne namene, stopi

le dvakrat ali trikrat čez kamen in kost in zgine v gozd in tmino. Ali črni oblak ti zagrne prijazne misli, ko se spomniš krutega robstva, v katerem je trpelo tedanje ljudstvo kakor povsod tako tudi in posebno okrog jezera. Plemstvo tujega roda se je zbiralo dostikrat posebno ob zimskem času na jezeru, gostilo in razveseljevalo se je po ledu in zabavalo gledajoč, kako so gladni tlačani najprvo led razsekavali, potem pa po vodi in mej ledom nagi mreže vlačili in ribe lovili. Bojiš se, da ne bi začutil stoka in joka nesrečne družine, katero je revež zapustil potem, ko ga je mučna bolezen robstva otela. Vzdihneš globoko in se predramiš in ponosno se zamisliš, da je lepa doba nastopila in da tudi ti si se uže trudil, da rešiš slovenski naš rod nasilstva in tujčeve pete. In zopet te navdaja rahli čut, spomniš se lepih trenutkov, katere si preživel spomladajnske večere v krogih navdušenih rojakov, in volna misel ti ustreza, da, kar naenkrat si zopet sam in deklica, prva ljubica, je pri tebi, zaupljivo te gleda, pade ti v naročaj, luna pogleda čez hrib, pa molčé se pomakne za oblaček in ko se zopet pokaže na Otoku, zvonček zapoje in te opomina tudi na daljno pot do doma

Ko sem po takem večeru proti domu šel, sklenil sem za trdno večje društvo za ves dan na jezero zvabiti, kar se je tudi zgodilo. In ne le enkrat, večkrat smo vse naložili na kmetske voze, potegnili do Jezera, tam pa v čolne zložili in prepeljavali žene in otroke ter jih zopet izložili na lepem prostoru za Otokom. Kar smo vendar še pozabili, smo si izposodili na Otoku in živeli smo kakor v raji. Vsega smo imeli dosti, kuhali, pekli smo, otroci so se zigravali, dojenčki so prvokrat pod gostimi hojami pospavali, odrasteni smo pa prepevali in veselili se od srca. Le prehitro prehitro so minuli ti dnevi, in ko smo bili zopet na čolnih in na poti proti domu, ozirali smo se proti naglo priljubljenemu prostorčku. Škoda, da dosti poezije, katera nas je prevzela, pogubili smo uže na potu, ko je postalo vse zaspano in sitno. Kar je bilo mladovja, spehano bi rado spalo, ali ni bilo preveč prostora, jedno je drugo dregalo, in o joj! na vrhu proti Danam se nam je celo kolo snelo; jok in vrisk otroških in ženskih grl je bil nasledek.

Ko smo se pa drugi dan in kasneje zopet zbrali in pomenili o prelepem dnevu na jezeru, slovelo je tudi sneto kolo mej vzvišenimi dogodki.

Kres je pomenljiv čas tudi za jezero. Stari možje pomnijo leta, v katerih se je o kresu uže po vsem jezeru kosilo. Čim prej jezero vsahne, tem boljša trava raste. Zatorej je okrog jezera okolo kresa vedno le o tem razgovor in beseda, ali upada voda in se usuši jezero ali ne. Mene so ti pogovori zanimali, ali morda ne toliko zavoljo trave, kakor zavoljo rac in kozic. Miha je bil stalni poročevalec, ali v tem obziru nezanesljiv ali rekše nepotreben, kajti vsako leto je bilo sporočilo jedno ter isto: „Rac pa letos toliko, kakor še nobeno leto ne!“ Tudi ni bil Miha za poleten čas glavna osoba pri lovu, ampak stari Anže na Otoku. To uže zarad tega, ker lov na mlade race se vrši največ le okolo Otoka, kjer je največ jezera in kjer to najkasneje usahne. Kakor se voda bolj steka, tako se pomiče tudi žival za njo in ravno tik Otoka se vrši ob svojem času skoraj vsako leto najbolj čudna zanimljivost tega jezera, da kolikor ga je še, kar naenkrat je jame požró in vse kar je še malo ur poprej plavalo in gibalo po vodi in v vodi, kar mahoma na suhem ostane. Ni moj namen vsega in z vso natančnostjo opisavati, moral bi bil sicer tudi početi z opisovanjem lege, velikosti in enakih razmer jezerovih in in vse to bi dalo obseg velike knjige, nadaljujem le o tem, kar sem začel, prizore in osebe narisati, kolikor je v mojej moči in opozoriti prijatelje prirode in naše domovine na to, da bi si po mogočnosti privoščili gledati in širiti to, kar se redkokje nahaja.

Otok sam na sebi in njegovi prebivalci bi dali povod premišljevanju in originalnim črticam. Bolj oddaljenih od sveta in osamljenih prijala se jih je neka posebnost, ki jih loči od bližnjih sosedov. Otok je kakor mala republika, navada je ustvarila postave in razmere, katerih vseh ne smem svetu ovajati, kajti mogoče bi bilo, da bi jih jeli pretresávati praktični juristi in financarji in potem hoteli svoje studije loco rei sitae nadaljevati, kar bi gotovo ne koristilo domačej šegi. Dandenašnji kupujejo Otočani tobak in sol v Cirknici, še se pa spominajo starejši ljudje, da je to narobe bilo. Za suho meso so se tedaj v gozdu preskrbovali, pravijo, da je bilo od pitanih jelenov, katere so s svincem klali. Tudi sem zvedel na Otoku, da krača od debelega medveda se prav malo loči od prašičje, samo da nekoliko bolje diši. Sploh so pa Otočani gostoljubni in kogar spoznajo, da mu je zaupati, temu dosti povedo, kar se drugod ne pozve. Jaz sem bil dostikrat mej njimi, posebno pri Jršanovih sem bil vselej dobro shranjen, in tudi še potem, ko sem vrečo odnesel, katero so

mi mati enkrat posodili, da sem jo z racami napolnil, katero pa še zdaj nisem vrnil. Vasica je skrita za holmcem, na katerem je cerkvica v sredi lepih smrek in hoj, ki so tolike dorastle le zato, ker Otočani še pojma nemajo o umnem gozdarstvu.

Najbolj sva se bila seznanila na Otoku s starim Anžetom, Nikar misliti, da je bil mož Bog ve kako star, bil je še le nekoliko čez petdeset let, ampak imel je uže odrastle sinove in sin tudi uže otroke, zatorej je bil on uže „ta stari“.

Anžetov rod je bil čvrst na telesi in ravno tako na umu. Fantje so sloveli za najbolj zale okrog jezera in za dekletom je vsak rad še enkrat pogledal. Stari Anže je bil sportsmen, več ali menj tudi sinovi, njim je šla prva beseda, kadar so si Otočani pripravljali naj si bode postno ali drugo meso. Kožarji iz laškega okraja bili so pri Anžetovih ravno tako znani kakor v domačej fari in gospodinja Anžetova je hodila zmirom s cajnico po svetu, v katerej se je pod navadno ruto nahajal najfinejši gozdni in jezerski pridelek.

Anže je bil miren človek in kaj malih besedij; tudi gibal se je mirno, ali vse to kakor navaden človek; kadar je bilo pa treba, rinil je in storil kakor nihče drug. Kakor vsakemu pravemu gozdarju bila je klada enkrat tudi njemu nogo zlomila. Ta noga je služila na Otoku namestu barometra in je po svojem gospodarji tudi meni večkrat bolje naznanovala vreme kakor stoletna pratika. Anže se ni dal siliti, storil je rad in vztrajno, kar je bilo treba, posebno ako je človeku stregel, ki je bil po njegovej volji.

Anže je kneze in grofove po jezeru prepeljal, poznal tudi dosti ljubljanskih gospodov in vedel tudi dosti povedati o gospodih iz Bistre ter njihovih pravicah na jezeru in poudarjal je spretnost teh gospodov kakor strelcev. Ni bil nagel v sodbi kakor Miha, kateri je povsod videl na tišoče rac in rib na cente, toda kadar je Anže rekel: „letos bo mladih rac“, ali pa: „denes je pravi dan“, takrat pa le v čoln pa po jezeru ž njim!

Kadar je bilo več voznikov treba, je Anže mej dogovorom navadno bolj zadaj stal, malo se glasil, ali takrat pa uže opazoval ljudi in orožje in kadar je bilo besed zadosti, vselej je on določil, kod in kako da se bo vozilo. Čoln je bil v njegovih rokah pero. Nihče ni znal tako tiho voziti kakor on. Rekel je sam, da, kadar je vreme pravo in strelec zato, njega veseli voziti kakor fanta plesati.

Zgodilo se je pa tudi, da sem Anžetu človeka izročil, katerega je uže čez uro nazaj pripeljal, dasiravno je bilo dosti rac in sapa prava, ali kdor ni znal streljati, temu je Anže tako ali enako povedal: „Gospod, pojva, vrniva se, midva nisva zato!“

Lov na čolnih se začinja okolo sv. Jakoba, kadar mlade race letati počno. Prvi pogoj za ta lov je sapa. Ako té ni, race pred šumom, katerega čoln po gostej trsici napravlja, zletijo ali se pa plavaje umičejo. Kadar je pa sapa, déla ta po trsici toliko šuma, da se race še le vzdignejo, ko je čoln uže toliko blizu, da jih ves strel doseže. Raca je trda žival in treba jo je do smrti pobiti, kajti ako le količkaj živa na vodo pade, potakne se ali pa odplava po trsici in ni je več. Ako jih lovec dve tretjini dobi, kar jih pobije, sreča je vselej ugodna. Meni se je zgodilo, da sem jih od dvaintrideset pobitih samo trinajst domov prinesel.

Ravno tisti dan se nama je z bratom čudno dogodilo. Vozila sva se okrog Žirovniščice; voda je bila visoka in dostikrat čez travo. Zapaziva za šopom trsice in trave race in Anže me je skoraj prav do njih zavozil. Zletijo, ustrelim in na vsak strel je po jedna pala, prva kakor cunjja, komaj kakih dvajset korakov od čolna, druga pa precej dalje, ker sapa je bila huda in ni dala hitro pomeriti. Anže je pognal čoln do druge in res sva jo pobrala, čemur se nisva nadejala. Za prvo nama še mar ni bilo, da bi je ne našla in vendar je nisva. Ziskavala sva daleč okrog, večkrat na mesto prišla, kamor je padla, ali najti le je ni bilo. Zopet se vrneva na to mesto, Anže jame gledati v vodo, kakor bi hotel ribo zasaditi in res zažene veslo pod vodo in raca še s pretrganim bigom v kljunu splava na vrh. Le še toliko življenja je imela, da se je bila potuhnila in se za big poprijela, katerega tudi v smrti ni popustila. Kdor torej hoče na jezeru dobro opraviti, naj naprvo na to pazi, da ne bode daleč streljal, malokedaj bo pobral raco, ako tudi pade in največkrat s strelom še take popodil, ki bi bile sicer morda počakale. Za njim le kragulji pobirajo, ki so vedno za strelcem, kakor gavran za orjačem. Kadar voda uže toliko upade, da ni več mogoče z čolnom po trsici voziti, takrat se bliža tudi za race, ki še letajo ali so pa še gole, najhujši čas. Po trsici in travulji jih sledijo psi in jih lovijo; kar jih pa k jamam pribeži, v nevarnosti so, da nastavljenim lovcem ne pridejo pred oko. Kar se rac bolj kasno izvali, ali pa goli, malo jih otide od vseh stranij pretečej opasnosti.

Jezikoslovne razprave.

Kupálo.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Linde v slóvníki za besédo: sobotka, f., das Johannisfeuer, Sonnenwendefeuér, podaje zanimljivo mesto iz poljskega pisatelja s konca 16. véka: „u nas w wiliá ś. Jana niewiasty ognie paliły, tańcowały, śpiewały, djabłu cześć i modłę czyniąc; tego obyczaiu pogańskiego do tych czasów w Polsce nie chcą opuszczać, ofiarowanie z bylicy czyniąc, wieszając po domach i opasując się nią, czynią sobotki, paląc ognie, krzesząc ie deskami, aby była prawie świątność djabelska, śpiewając pieśni, tańcując.“ Marcina z Urzędowa herbarz czyli zielnik, 1595. léta, na 32. str.

Evo poljske sobotke, evo tudi slovénskega krésa, kakor se praznuje v Kranjcih, in evo ruskega kupála! Brez malih razlík zeló takó pri nas delajo na kresni večer še zdaj, kadar zapále jako velik ogenj, ki ga ne kúre samó ženske (niewiasty), kakor ga niti Poljakom néso, ker mislim, da z besédo „niewiasty“ hoče Martin „z Urzędowa“ le povédati, da so k sobotkam najrajše tékale ženske glave, katere se povsod in vedno drže starih običajev, starih vraž in starih beséd mnogo trdnéje, nego li možáki. Ali mladína obojega spola prepéva, pleše ter preskákuje kresni ogenj tudi mej nami, a namésto „bylice“ ali „metlíke“ (artemisia, Beifuss) imajo „práprot“, katera našim rojakom zdaj uže ne rabi v darovanje (ofiarowanie) solnčnemu bógu, a na hiže (po domach) jo vender tudi obešajo, ker jo po nekíh krajih na kresni večer vtikajo v streho nad svojimi vrati in razstíljajo po tleh v staničah, v katere se navadno shaja družína po kmetih. Á tí običaji néso povsod jednaki, ali poganski so povsod, če tega tudi zdaj uže ne čuti krščení Slovén, kateremu je starega solnčnega boga davno izpodrinil sv. Ivan krstník, ki prostim ljudém slóve „krsník“, kakor bi to bilo namesto „kresník“, da je zatorej tudi svetníkovo ime narodu pomoglo, hitréje pozabiti prvobitni značaj in vzrok tega bojeslovnega obréda. Poljski pisatelj je 1595. léta še vrlo dobro pámetoval, da je „sobotka“ ostanek poganskega časa (obyczaiu pogańskiego),

in zato veli: „djablu cześć i modłę czyniąc“ (zlódeju část in molítev činěć); kajti poljska beseda: modła, f., znači: molítev, das Gebet, in še vedno se govori: czynić modły do Boga, zu Gott beten, ker je po zdanjem govorjenji uže navadnejše: modły, f. pl., das Gebet, nego li staréjši, nekaj tudi obični obraz: modła, f. sing. Bandtkie, słownik I., 90., 455.; a beseda: modła, f., poljski znači tudi: Götzenbild, čemur je morda prisposoditi novoslovénsko besedo: malík, m., der Götze, das Götzenbild, ker takó izrékajo po mnozih krajih okolo Ribnice in Lašč, a po drugó: malík m., kakor se nahaja i v knjigah, kar je po mojej sodbi vender le nepravilno; kajti molík je namésto modlík, in takó tudi: móliti, v. impf., beten, namésto: módliti, kakor poslédnjo besédo Korošci po nekatere kraje rés govore še zdaj; češki: modliti se, v. r. impf., poljski: modlić się, v. r. impf., beten; primériti je i češki: modlikati, v. impf., anhaltend bitten, modlik, m., príimek moški, modlić, m., der Beter, modlička, f., die Beterin; ein kleiner Götze. Jungmann. Zatorej né pritegniti Miklošiču, ki v staroslovénskem slóvníku na 361. str. uči: „nota: malik (malúk, malíka),*“ statua, Meg., idolum, Meg., malus genius, lex., hišni malik, lar, lex.; echo: malik letí (es wiederhallt), Oberkr.; malikova služba, Trub., malikovati, Trub.; croat. malik, maličac, maličić, spirito folletto (Poltergeist, Kobold), Veglia, Glasn. 1860. II. 8.: hoc germ. est originis, cf. ags. mael, signum, imago. Ztschr. 7. 225., Pott 2. l. 293.“ — K temu je dodati novoslovénski príimek: Malič, líča, m., in glagol: zmalíčiti, corrupiren, zmalíčiti se, ausarten, namésto: vzmalíčiti: mlada je še ta dékla, pa vender uže vsa zmalíčena (verdorben); séme se je zmalíčilo; sina so hlapci zmalíčili. V Laščah. Jaz bi ménil, da je trebé ločiti beséde: molík, der Götze, das Götzenbild, molikovati, v. impf., Abgöttereitreiben, molikova služba, der Götzendienst, od besed: hišni malík in od hrvatskega: malik, maličac, maličić, der Kobold, ker poslédnje beséde imajo podstavo: malú, adj., klein; ruski: maličénokú, nka, m., der Däumling; češki: malík, m., maliček, čku, m., ein kleiner Mensch, Jungm.; kajti narod misli rés, da je vsako bitje te vrste šibkega in zeló kratkega telésca, némski: Heinzelmännchen, Wichtelmännchen, novoslovénski pod Krnóm: skrklič, Erjavec v letop. Matice slov. 1880. l. na

* Kolikor jaz vém, nikdér ne izrékajo: malúk, malíka, nego pvsod: malík, malíka, in poleg tega: molík, molíka.

187. str., od glagola: skrknuti, v. pf. zusammenschumpfen, skrčiti se, v pf., isto; priméri novoslovenski: krčlj, clja, m., ein dicker, das heisst, zusammengedrängter Klotz. V Dolénjcih. Semkaj bi jaz tudi vméstil besedo: malík, das Echo, ker tu in tam narod še zdaj méni, da z odmévanjem človeka oponaša skrkljič, ki se skrjuje v grmovje ali za skale. Spomína vredno je, kar gospod profesor Trdina o malíki piše v „Novicah“ 1859. léta na 315. str., kder poroča, da ljudjé otoka Krka (Veglia) vedé posebno dosti povédati o njem, ki jim slóve tudi malič in maliča c. Velik naga-jívec je ter nekaj podoben kranjskemu skrkljiču (škratu). Prebiva najrajši po gozdéh, kder neprestano človeški glas oponaša (das Echo). Kdor glasno govóri, po hvósti gredé, temu je malík naglo za petama ter ga napástuje, kolikor more. Zaljubljene déklice draži posebno rad. Izza grma jih začne klicati z ljubovnikovim glasom, a kadar se mu približajo, takój se drugdé oglási, da napósled vse zmétene same ne znajo, kod hôde, ter se zbadajo in praskajo ob trnije po gošči. Z večera zahaja tudi k ljudém v hiže, da jésti dobode; a vzprijóto večerjo pošteno plača. Vedno je vesel ter po ves dan pleše po skalah ali se vrtí na kacem strmém róbi, tudi često po žiti; a najbolje stvorí, kdor ga ne odganja, ker mu povrne vse, kar je pokvaril. Malík je m a j h e n, bel, skočan, prijazen deček, oblečen v pisano suknjico, ki mu do koléna séza, a pokrit z rudečo kapico. On vé za vse zaklade, in obtorej ga še zdaj zalázuje mnogo tacih, ki so novce ali raztóčili ali jih nikoli néso imeli. Težko ga je ujeti. Kdor ga ima, ta mu zapoveduje, kar hoče, a on vse stvorí. Vrhu tega človeku služi do njega smrti, ako mu je v zastavo dal svojo séncó, katera malíku pomaga, da ne umerje in da vedno mlad ostaje; a brezséncónik potem hira ter ne otide zgodnej smrti (malus genius). Po človeškej duši vender ne hrepení. Móči ga je tudi kupiti in zapreti v skrábijco (škatlo), izpod katere potlej vsako jutro pade zlatník. V zapôri sedí malík, a drugi ljudjé víde jáščericó,* mramôrja, múrina ali polha (hižni malík). A ta kúpnja je človeku velíka grehota. Lehko ga je tudi priklicati; najbolje mu je tri krati na kljuko zazvižgati ali na razpotji zapiskati v novo piščal, kadar so vrbe mežévne;

(*) Jáščericá, f., die Eidechse. Okolo Škofje Loke govóre: jášerca, f., namesto: kúšar, šarja, m., kúščar, ščarja, m., a pravilno bi trévalo, da ta beséda slóve: gúščer, ščera, m., kajti staroslovénski je: gušterü, m., in poleg tega staroslov. tudi: jašterica, f., die Eidechse.

a človek bodi tedaj sam, ter ne imej nič božjega in svetega pri sebi, ker se tega boji ter beži tudi zvonov, cérkvev in križev. Takó piše gosp. profesor Trdina. O nemškem posodili tu nikakor né misliti, in tudi vprašamo: kakó li mogó pojmu anglosaske beséde: *mael*, *das Zeichen*, *das Bildnis*, ustrézati vsi različni pojmi, kolikor jih je v naštetih slovénskih besédah? Kakó se je iz tega poróдил pojem „Echo“? A vsa uganka je z láchka ugánena, ako pristanemo na to, kar smo úže povédali, da se je namreč pomešala beséda: *malík*, *der Götze*, *das Götzenbild*, z besédo: *malík*, *das Wichtelmännchen*, *der Kobold*. — Vrnímo se na popréjšnje! Poljaci so se pri svojih sobotkah tudi molíli, brez dvojbe solnčnemu bógu; a mej nami je to zamrlo, menda úže davno. Ako je Martinu stvar bila rés do konca znana, kakor vse kaže, ter ako ga uméjemo prav, to se je iz njega besed učiti, da so Léhi kresnò gramado zažigali z „divjim ognjem“, ukrésavši ga z deskó ob deskó: „*pałac ognie*, *krzeszac ie deskami*“, kar se je pobožnemu pisatelju zdélo posebno vražje, „*świętność djabelska*.“

Kakó Istrani blizu Pazna praznujo kresni večér, to nam gospod J. V. katerrega smo dolžni zahvaliti o mnogih lepih zbirkah narodnih stvaríj istranskih, pripoveduje v letop. Matice slov. 1878. léta v III. snopíči na 136. str. Kar je ondúkej čitati, povzemímo na tem mestí nekoliko po svoje.

„Tukaj ne ložévajo tolicih kresov, kolikeršne po kranjskej deželi. V krés davajo sosédi vsak po malo kakovega trnja (morda tudi brínja?), da je večji plamen. H krésu pride mnogo ljudíj, moških in ženskih, mladih in starih. Staréjši samó stojé okolo ognja, a mlajši, posebno pastirji in pastiríce, primši se za róke, stvoré okrog plamenéčega krésa kólo in plešó plés „kólo“, vrtéč se zdaj na désno, zdaj na lévo, vzpevajóč pésenco, katera je tu zdolaj zapisana. Kadar krés pogorí, stopi mladec jeden po jeden iz kóla, katero se takój zopet zveže; a on se izvije kólu pod rokami, preskoči žarjávico ter na ónej stráni smukne ven, zopet kólu pod rokami; jednako on stvorí, kadar nazaj gredé preskoči ogenj ter se z nova v kólo zaplete. Za njim skačó drugi jednako, dokler se ne napojó, nasmejó in utrué. Uméje se, da ne skače, kdor ne more ognja preskočiti.

Mej plesanjem pojó to pésenco:

Góri, góri, božji krés!
Da nam bude tuka plés
Bógu na čast

I svetomu Ivanu
Na veliku slavu!
Mi imamo tu plesati,

Bábinomu jánjcu	Priko krésa skoči;
Čast i hvalu dati.	Bábin jánjac
Bábin jánjac	Zímu nam odnosi;
Okol' krésa skače;	Bábin jánjac
Bábin jánjac	Léto nam donosi.**

Gospod J. V. dostavlja, da „baba“ znači „zimo“, a „babin jánjac“ da zaznamenáva „vzpomlád“. Né težavno razuméti, da je to rés; ali ob enem se je tréba tudi vprašati, ako je baba „zima“, a jánjec ako zaznamenáva „vzpomlád“, kakó je to, da više stojéčo péšen prepévajo ó krési? Ob tem gódi „se dan obési“, kakor govóri náš prosti narod, ki hoče s tem reči, da se zdaj léto obrača zópet na zímo, ker se uže zopet krče dnevi, kateri so vedno rastli od božíca do tega časa. Ali né velíko brezumje, o prvem nastopi zimskega približávanja krožiti vzpomládno péšen? S kratka, če tudi ne dvojimo, da je ta popévka rabila rés bogočastnemu obrédu poganskemu, vender se v starodavnosti nikakor né mogla prepévati o krési, nego le v začétki vzpomládi, šušca méseca; kajti 21. dan tega méseca solnce stópi v znamenje nebeskega ovna ali jánjca (tudi Nótranjec in Dolénjec govórita: jánjec, jánjca, m., der junge Widder, namésto: jágnjec, jágenjca, staroslov.: jagniči, m., agnus.) A to je „babin jánjac“! Ob tem časi je po nekaterih krajih slovanskih zémelj, rekše v Poljacih, Lužičanih, Šlezacih, Čehih, Moravljanih in Slovaci, še zdaj obíčaj, smrt v podobi stare „babe“, narejéne od „slame“ ali „raztrganih krp“, iz vasí „odnašati“, zunaj ali jo „utopiti“ ali „sežgati“, a namésto nje „donašati léto“, rekše polétno dóbo, h katerej prístoji tudi vzpomlád. Priméri:

Babin jánjac zimu nam odnosi;
Babin jánjac léto nam donosi.

Ta obíčaj se kaže tudi široko mej Nemci, kateri so ga morda vender le pobrali od Slovanov, da-si Grimm tega nikakor ne pritégne, ter po svoje ga imenovali „das Todaustragen“. Smrt je tukaj isto, kar zima, katera se zove tudi baba. Zatorej srédopostno srédo Hrvat^{*)} in Slovén („babo reže“ ali „žaga“, samó, da je „rézanje“ utegnulo k nam priti od Romanov, ker tudi po španskej in vlaškej zemlji nahajamo navado, srédi posta babo rezati, „segare la vecchia“. Grimm, Deutsche Mythologie 452. V Tržíci pod Ljubéljem Gorénjci srédopostno srédo s kacega brda v potok zatočé sod, poln vóde in kamenja,

*) Antons Versuch über die Slaven 2, 66 v Grimmovej knjigi: Deutsche Mythologie 453.

ter govore, da kotalicajo vehtro-babo. „Glasnik“ 1859. léta I. 78. Tu je namesto slovanske babe-zime vlezlo nemško bajeslovno bitje: die Frau Berchta, katera se više mej Gorénjci imenuje tudi péhtra-baba.

Vrhu tega v kranjskih Slovénih o mesopústi, navadno v pepelníčno srédo, sploh sežígajo ali pokopávajo Kórenta ali Pústa; kajti nekateri kraji ga „sežígajo“, a drugi „pokopávajo“, in tod mu velé „Pust“, a drugod „Kórent“. Mladci v to délo zgradé „slamnega“ moža, po nekod oblécenega tudi še v „raztrgane krpe“, ter ga ali „utopé“ ali „sežgó“ mej skakanjem, smehom in šalami. Okolo Krškega v Dolénjih ga poprej zapále in potlej vrgó v Savo; a Gorénjcem je namesto moža dovolj samó kak snop ali véhút (pušelj) goreče slame na drogi; po drugih gorénjskih sélih zapále stare metle in govore, da sežígajo „Pusta“. Okolo Vídrije ga z visocega skalovjá meó v strmo globíno, ker ga je ondož prepovédano žgati. Né lahko dvojiti, da po nevédnosti, kadar je bilo uže mnogo vékov minólo od poganskih časov, nam je stopil Kórent ali Pust namésto babe ali zime, ter da zatorej nahajamo tudi tukaj ostanek vzpomladnjega praznovanja svojih nekrščenih pradedov. Kakor „babo-zimo“, takó i „Kórenta“ ali „Pusta“ naréjajo od „slame“ in „raztrganih krp“, ter ga ali „utápljajo“ ali sežígajo“.

Ako prejšnjo istransko popévko razglédamo tanje, vidimo, da razpada na dvé polovíni. Prva séza do konca gránesa: „čast i hvalu dati“, a druga od tod pa do zvršétka. Pazljiv čitatelj najde takój, da so prvo polovíno kesnéje semkaj ali iz kake druge péсни privlékli, ali da je, kar se zdi verjétnjeje, baš v to naméro zložena v poznej dóbi, kadar uže néso razuméli pésnij delati, kakor jih je znal staréjši zárod; kajti v njej se nam kaže, rekel bi, kakor ves drugačen svét, nego li v drugej polovíni, kar se namreč dostaje notranjega stvóra in samih gránesov, ki se mej sobój razmenjávajo, kakor se jim zdí, imejóč ta po dvé, ta po tri, ón po štiri trohajske stope z moškím ali ženskím koncem; a pet stóp néma nobeden. Ženski odmor se rés nahaja po srbskem običaji konci druge stope. Zanimljiv je posebno prvi gránes, ki ima toliko duhá po našej planínskej slovénščini, da bi se ga bil mogel izmisliti sam Dobravčín. „Góri, góri, božji krés“! Né li to zeló takó, kakor: „stojaj, stojaj, Petrograd“? A Dobravčínu se godí krivica! Ali námamo tudi slovénske narodne péсни: „pléši, pléši, črni kós“? Ni druga polovíca istranske popévke

né ostala vsa, kakëršna je bila iz prvíne, ker je vánjo trébalo spraviti „krés“, kateremu ob svojem rojstvi né bila naménjena. Jedíni zadnji štirje gránesi, — štirje, kakor jih namreč piše gospod J. V., imajo nepokvarjeno prvobitno lice. Vender se je v tej polovíni od kraja do konca vsaj ohranila nekdanja méra, ki je prava srbska, junaškim pésnim obíčajna, z odmorom ženskim za drugo stopo:

Babín | janjac || leto | nam do|nosi,

kakor:

Sasta|la se || četir|i ta|bora.

Povpraša kdo, zakaj li smo govorili o tej popévki tóli obšírno ter o njej potratili več beséd, nego li se razno komu zdí potrebno in vredno? Zgodilo se je za tega delj, če tudi smo rés krenili nekoliko v stran z odmérjenega póti, ker smo hoteli pokazati, koli je človeku tréba pazljivemu bití o vsacem raziskavanji ter še posebno tedáj, kadar je na vrsti slovansko bajeslovje, s katerim se je védnost jela mnogo prepozno baviti. Zanimljivo je videti, kakó se je krščenikom v poznéjših létih poneumčelo, bajeslovno popévko, naménjeno vzpomlád-njemu času, kadar solnce na nébi dospéje ovna, preložiti na solčni praznik o krési, kateri je prvi začetek zimske dobe. Vrhu tega so nekđaj učenjáci trdili, da mej vsemi južnimi Slovani uže nikdér né ostalo ni sledú ni tirú o starem poganskem obíčaju, odhod mrzle zime ter ob enem prihod blage vesne svetkovati s posebnim obrédom (Grimm, Deutsche Mythologie 447); a konček te istranske pésence ter slovénski obíčaji o mesopusti in srédi posta nam glasno svedóče, da je to nekđaj bilo tudi južnim Slovanom rés navadno, ako ne povsod, vender vsaj po nekih krajih, a zeló verjétno je, da povsód, koder so bývali Slovéni, Hrvati in Srbi.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Zagreba.

Piše Jos. Starè.

III.

Ko se je po lanskem potresu ves svet zanimal za našo nesrečo, prebiralí smo radovedno poročila o našem Zagrebu, da vidimo, kako tuđci o njem sodíjo. Nemci, ki se radi ponašajo s svojo „temeljítostjo“, poslali so k nam risarjev in pisarjev, da bi njihovim časopisom preskrbeli „izvirnih“ in zanesljivih poročil. Kmalu na to

smo v nemških listih ugledali mile nam podobe naših cerkev, trgov in vsega mesta; ali takoj smo na njih opazili tudi stvari, katere je dodala domišljija „temeljitega“ nemškega poročevalca. Na Savi videli smo ladje na jadra, kakeršne smo doslej vajeni videti le v našem Primorji, a mimo Zagreba se za zdaj še ne vozijo drugi brodniki, nego včasih kak kranjsk splavar. Ne bi marali, da nam je potres res iztrebil in uravnal Savo ter brodnikom odprl pot do samega Zagreba. Obilno bi nam povrnil škodo, ki jo je napravil, a prihranil bi nam mnogo skrbi in novcev, katerih bo še treba, predno bodo savski parniki prisopihali k nam po prekopu, ki ga snujejo zvedeni domoljubi. Kadar bomo to doživeli, takrat bode omenjena podoba resnična, za zdaj pa je le slika naših želj. Ko smo si ogledali slike, mikalo nas je še bolj, da čitamo, kaj piše poročevalec, in zopet smo našli grdih pomot. Najbolj smo se jezili čitajoč, da ima naš hrvatski Zagreb nemško gledališče. Nemci, kateri Hrvate večkrat sodijo po pravljičah o Trenkovih pandurih, gotovo se niso temu čudili, kajti nemogoče bi se jim zdelo, da bi takšen narod imel svoj Talijin hram. Toda jako bi nas bolelo, ko bi se tudi mej Slovenci našel kdo, ki bi verjel krivim poročilom nemških časopisov. Prosimo torej domoljubnega čitatelja, naj se denes z nami potruži v zagrebško gledališče, da se prepriča, kaj je resnica.

Po jako ličnih in lahkih stopnicah, ali pa po gladkej z drevjem obsajenej stezi pridemo na Strossmajerjevo šetališče, od koder se tvojim očem odpira prekrasen razgled, s kakeršnim se le malokatero mesto more ponášati. Pod teboj stoji novi Zagreb z lepimi svojimi stavbami, dalje proti jugu pa se razprostira rodovitno Posavje, ograjeno z zelenimi goricami, na katerih raste Slovincem tolikanj priljubljena vinska kapljica. Kakor sreberni pas vije se sredi bujnega polja bistra Sava, hči našega Triglava, ki nas Hrvate, Srbe in Slovence vkljub vsem nasprotnim silam veže sinove jednega jedinega naroda. V tem ko ti se oko ne more nagledati prijaznega kraja, izgubljeva se tvoj duh nehoté v pretekle čase. Grozni Tartari in strahoviti Turki divjajo po mirnej dolini, jok in stok nesrečnega ljudstva para ti srce, nebo se sveti od gorečih vasij, a bela Sava zarudela je od človeške krvi. Vse to so nekđaj Zagrebčani morali gledati z griča, na katerem ti zdaj stojiš, in če tudi se je od tedaj marsikaj izpremenilo, širok šeststoletni stolp za teboj je še zdaj živa priča, kako so Hrvati nekđaj leto za letom preivali kri za vero in narodnost svojo.

Pa pustimo žalostne spomine in ločimo se od krasnega razgleda, kajti zadnji čas je, da gremo, kamor smo se namenili. Prišedši okolo starega stolpa, vidimo na konci ravne ulice veliko gnječo. To so ti ljudje, ki silijo v gledališče. Ker smo si uže prej preskrbeli vstopnice, prerili smo se srečno do svojih sedežev. Ni se še začelo, ali uže samo zagrinjalo ti kaže, da tu vlada hrvatska muza, a nikakor ne nemška. Slika na zagrinjalu kaže nam lep poetičen prizor iz vsakdanjega življenja hrvatskega ljudstva. Na tleh sedi ded slepec z goslimi v roci; poleg njega vnuk njegov, ki ga vodi od vasi do vasi, da živa knjiga narodu prepeva zgone in nezgone njegovih prednikov; nad njim pa v zraku plava pevska vila, kakeršno si ljudstvo predstavlja v svojej domišljiji. V tem zadoni godba in sami znani glasovi, hrvatski in slovenski, ogrevajo ti domoljubno srce, da bodeš s pravim čutom gledal in slušal, kar se bode na odru godilo. Zagrinjalo se odrne in pred teboj se razvijajo prelepe slike iz hrvatskega življenja. Kažejo se ti pravi hrvatski značaji, moški in ženski, mladi in stari, v veselih in žalostnih dnevih, kakor jih rodi sedanja usoda hrvatskega naroda. Gledališče je polno, da se nihče ne more ganiti, in vendar je vse tako tiho, kakor da ne bi nikogar bilo. Rekel boš, gotovo se „Graničari“ — tako se namreč zove igra — denes prvokrat predstavljajo. Radostno ti zavračam, da ne prvokrat, ampak — stotokrat! Priprosta ta igra, ki nikakor ni umetno dovršena drama, doživela je v dvajsetih letih ravno sto predstav, kakor še nobedna druga, in vselej je gledališče bilo tako polno, da se je mnogo ljudij, ki niso več dobili prostora, moralo domov vrniti. Kaj je vzrok tej nenavadno veselej prikazni? boš radovedno prašal. Nič drugega nego to, da nam igra kaže domače značaje ter dobro znane in razumljive prizore iz sedanjega narodnega življenja. Le takšna igra more ganiti in navdušiti veliko večino poslušalcev, ki niso imeli prilike, da bi se v šolah seznanili z zgodbami raznih časov in narodov, ter niti v knjigah niso čitali, kako živé in mislijo tako zvani viši stanovi. Lessing je to uže pred sto leti izprevidel ter učil, kako se imajo pisati nemške igre. Kar velja Nemcem, to velja vsakemu drugemu narodu in tudi nam. Hrvatski „Graničari“ so temu najboljši dokaz. Bog daj, da bi skoraj imeli več takšnih iger!

Toda, dragi čitatelj, nikar ne misli, da na našem gledališči ne znajo drugega predstavljati, nego priprosto kmetsko življenje. Iz obilnega repertoira hrvatskega gledališča mogli bi ti naštetii dolgo vrsto

klasičnih in modernih, veselih, resnih in žalostnih iger vseh omikanih narodov. Ne verjamemo, da bi, razen na Dunaji in Pragi, še kje na kakem nemškem odru avstrijskega cesarstva „Tartufa“, „Sappho“, „Ljudevita XI.“, „Gradjansko smrt“ in toliko drugih iger znali in mogli bolje predstavljati, nego naši hrvatski umetniki v Zagrebu. Kdor je našega Mandrovića videl na odru kot Ljudevita XI., ta hrvatskemu gledališču ne bode družega želel, nego da bi mu Bog še mnogo mnogo let ohranil tako dovršenega umetnika, katerega naj bi marljivo posnemali vsi njegovi mlajši tovariši in tovarišice. Po takšnih prikaznih bi človek sodil, da so na Hrvatskem od nekdanj imeli samo hrvatsko gledališče, ali žal, bilo je drugače. V slavnem Dubrovniku in družih dalmatinskih mestih so res sinovi in hčere najimenitnejših rodbin nekdanj predstavljali hrvatske igre; toda nemila usoda, ki je lepo hrvatsko Primorje izročila silnemu beneškemu levu, omejila je razvoj hrvatske književnosti kmalu na sam Dubrovnik, in hrvatska dramatična vila ni mogla črez velike sovražne ograje zleteti daleč gori v Posavje, kjer je turški meč itak zatrl vse kali višje duševne omike. Ko se je pa krepki hrvatski narod po stoletnih krvavih bojih otresel turške sile, jela ga je tlačiti druga môra — tujčeva peta. Komaj da sta zadnja potomca preslavnih Zrinjskih in Frankopanov na morišči poginila, in uže se je v stare hrvatske gradove začel po tujih vojaških častnikih vrivati nemški jezik. Sinovi starih hrvatskih rodov ženili so se z nemškimi plemkinjami in kmalu so v „višjih krogih“ jeli predstavljati — nemške komedije, pantomime in žive slike. Tako se je lahkoživno plemstvo v teku osemnajstega stoletja čim dalje, tem bolj ločilo od ostalega hrvatskega naroda, ki se ni zmenil za spolzke gosposke zabave. Še bolj se je nemščina ugnezdila za vlade cesarja Josipa II., ki je ukazal, da ima nemški jezik biti službeni jezik pri vseh javnih oblastih njegovih dežel. Takrat so prvi nemški „komedijaši“ prišli v Zagreb, in mestna gosposka jim je hoté ali nehoté morala dovoljiti, da so napravljali nemške gledališčne predstave. Odslej so Zagrebčani vsako zimo noter do leta 1860. imeli nemško gledališče, v katero so hodili samo aristokrati, vojščaki, višji uradniki in tuji trgovci, a pravi hrvatski meščani niso marali zánje, zato ker niso znali nemški.

V tem se je po malem tudi bližal čas za hrvatsko gledališče. Prva javna hrvatska predstava je bila takrat, ko so v Zagrebu praznovali konec Napoleonove sile; za priprosto ljudstvo pa so ob

cerkvenih godovih po večernicah korarski posli napravljali male „kome-dije“ v kakej kuriji, kjer so točili vino zagrebških korarjev. Večji pomen za razvoj hrvatske dramatične umetnosti imajo hrvatske predstave, katere so vsigdar domoljubni bogoslovci napravljali vsak predpust v zagrebškem semenišči, kamor so smeli dohajati samo pozvani gostje. Nekatere teh iger ohranile so se v rokopisih. Za primer omenjamo tu dve. Leta 1803. je v semenišči „pisan in prikazan“: „Miszli Bolesznik iliti Hypondriakusch. Jeden igrokaz vu treh pokazih“, a leta 1809: „General Vitezovich i nyegov szin Rittmeister. Jeden vojachki igrokaz vu chetirih pokazeh.“

Prvo hrvatsko gledališko društvo je leta 1841. sestavil ravnatelj Izaković, ki je s svojimi tovariši igral nekoliko v Zagrebu, nekoliko po družih hrvatskih mestih. Ali sreča mu ni bila mila, in kmalu je moral zopet razpustiti malo svojo družbico. Na to se je hrvatskemu gledališču v Zagrebu tako godilo, kakor zdaj slovenskemu v Ljubljani — igrali so dobrovoljci, mej katerimi je leta 1845. prvokrat nastopil obdarovani Josip Freudenreich, ki je po čudnih zgodah in nezgodah pozneje postal tako rekoč utemeljitelj sedanjega gledališkega društva. Leta 1846. je ravnatelj nemškega gledališča za malo nagrado najel nekoliko domačih dobrovoljcev, da je z njihovo pomočjo napravil včasih kako hrvatsko predstavo, ki mu je vselej obilno napolnila prazni žep. Želja po rednem hrvatskem gledališču pa je bila od dné do dné večja in leta 1847. je dramatični pisatelj in rodoljub dr. Demeter pri zagrebških narodnjakih nabral toliko dobrovoljnih prineskov, da se je z nova osnovalo malo hrvatsko društvo od sedmerih udov, ki so pa tudi morali sodelovati pri nemških predstavah. Viharno leto 1848. ni bilo za mirni razvoj književnosti in umetnosti, in omenjeno hrvatsko dramatično društvo je zopet razpalo. Hrvatske dobrovoljne predstave je nekoliko časa potem ravnal domoljubni Albert Štriga, ki se je sam odlikoval kot dober pevec; ali nove politične razmere osmodile so kakor pomladanska slana nežne kali narodnega kulturnega razvoja in tudi na dramatičnem polju jelo je veneti prvo cvetje. Nemški ravnatelji so sicer morali po enkrat na teden napravljati hrvatske predstave, ki pa niso imele druge vrednosti, nego to, da so bile hrvatske. Leta 1858. pa novi podjetnik nemškega gledališča ni bil več vezan dajati hrvatskih predstav, a hrvatski igralci so si morali po širokem svetu iti kruha iskat. Mej njimi bil je tudi vrli Josip Freudenreich, ki je leta 1857. napisal tolikanj obljubljeni in

uže omenjeno igro „Graničari“. Na tujem vedeli so lepe zmožnosti tega hrvatskega dramatičnega umetnika bolje ceniti in le domoljubnemu njegovemu srcu imamo se zahvaljevati, da se je pozneje za zmirom povrnil v svojo domovino.

Bilo je leta 1860., ko je raznim avstrijskim narodom zasijalo sonce boljše prihodnosti. V mladih Hrvatih je kar kipelo in ko se je neki večer v nemškem gledališči zagrinjalo odgrnilo, začelo se je po vseh prostorih strašno sikanje in ropotanje, proti odru pa se je usula raznovrstna „toča“, ki je nemško gledališče za zmirom pokopala. Zdaj je napočil pravi čas hrvatskemu gledališču in skrbni domoljubi so takoj pisali na Dunaj Freudenreichu, naj pride domov. Ravnatelj gledališča „an der Wien“ dolgo ni hotel pustiti vrlega umetnika, ki se mu je bil na več let zavezal; naposled je pa vendar le odjenjal, in Freudenreich bil je zopet v dragem mu Zagrebu, kjer ga je čakalo mnogo težavnega dela. Izkušnje, ki si jih je pridobil po svetu, došle so mu dobro in v kratkem času je sestavil novo hrvatsko gledališko društvo, kateremu je ob jednom bil učitelj, redatelj in ravnatelj. Kako se je na to hrvatska dramatična umetnost dalje razvijala, priča nam sedanje stanje narodnega gledališča v Zagrebu. Vsak omikan narod bil bi ponosen na tako dovršen zavod, kakeršen je naš Talijin hram; mi pa smo ga tem bolj veseli zato, ker je „naše gore list“. Prostor tega lista nam ne dopušča, da bi govorili o vrlinah posameznih gledališčnih udov, od katerih so nekateri uže zdaj pravi umetniki, drugi pa bodo prej ali slej postali. Nestor naših igralcev, Josip Freudenreich, je zadnji čas jako oslabil, a dne 27. aprila tega leta je dokončal usodepolno svoje življenje, katero je malo dnij pred smrtjo sam opisal. Tu poudarja mej drugim posebno to, da je pravi koreniti Hrvat, sin hrvatskih roditeljev, a nikakeršen „dotepeni Švaba“, kakor bi kdo mogel soditi po nemškem njegovem imenu. Kako narod vé ceniti njegove zasluge, pokazalo se je najbolj pri svečanem pogrebu, katerega so se udeležili razni zavodi, društva in vsa najiminenitnejša gospoda. Začetnika hrvatskega gledališča torej ni več, ali njegov duh živi v ljubeznivej njegovej hčerki Dragici, katera od dné do dné bolj napreduje in je uže zdaj lep ovet hrvatske dramatične umetnosti. Prava bisera našega gledišča pa sta Adam Mandrović in Marija Ružička. Kakor smo uže prej povedali, Mandrović je dovršen umetnik ki je lepi svoj umetniški dar najbolj razvil v „Ljudevitu XI.“ od Délavigneá. On svoje naloge do dobrega premisli in se jih nauči,

a potem jih predstavlja realistično s toliko dramatično silo, da se mora ganiti vsako najbolj okamnelo srce. Razen tega pa je Mandrović tudi izvrsten ravnatelj, ki pazi, da se vsaka najmanjša naloga reši, kakor treba; in le njemu gre hvala, da v hrvatskih predstavah vidimo ono lepo harmonijo, katerej se tuji gostje ne morejo dosti načuditi. Drugi ponos našega gledališča je tragedica gospa Marija Ružička, katera ima toliko prirojenega daru za dramatično umetnost, da se jej ni bilo treba mnogo učiti. Tudi ona je z dovršenim svojim igranjem in vernim oponašanjem značajev jasen dokaz, da se hrvatsko gledališče more izkušati z vsakim drugim. Mej ostalimi udi hrvatskega gledališča se najbolj odlikujejo gospe Bajza in Sajevićka, gospodični Perisova in Kraljeva, ter gospodje Milan, Fijan, Sajević, Ban in drugi. Poleg tega izvrstnega dramatičnega društva pa imamo v našem gledališči tudi navadno opero, o katerej bomo o drugej priliki izpregovorili nekoliko besed. Za danes omenjamo le to, da tudi opera zadovoljava vsem trjatvam višje glasbene umetnosti.

Iz tega kratkega črteža prepričal si se, dragi čitatelj, da nam narodno hrvatsko gledališče podaje vse tiste užitke, kakeršnih omikani človek zahteva od dramatične umetnosti, in kakeršnih nam nobedno potujoče nemško društvo ne bi moglo dajati. Dramatični predstavljalec pa je zato dandenes pri nas tako spoštovan, kakor vsak drug človek v kakej državnej službi. Da bi se obdarovani mladeniči tem rajši posvetili dramatičnej umetnosti, utemeljil je deželni zbor poseben penzijski zaklad za iznemogle in doslužene igralce. Kadar dobomo tudi še dramatično šolo, za ktero so vneti domoljubi uže delj časa poganjajo, bode nam obstanek in daljni razvoj naše dramatične umetnosti za zmirom zagotovljen in naše gledališčno društvo se bode moglo tako pomnožiti, da bodo manjši oddelki mogli na kak čas hoditi v druga hrvatska mesta v goste.

Radovedni čitatelj bi nas tu utegnil vprašati, imamo li v Zagrebu za našo na vse strani razvito dramatično umetnost tudi dostojno gledališče? Na to mu v kratko zavrne, da némamo. Staro poslopje je uže slabo in premajhno, kajti zidali so je nekdaž kot zabavišče za Zagrebčane, a niso mislili, da mu je v kulturnem razvoju hrvatskega naroda namenjena še kaka višja naloga. Želja po novem gledališči je torej živa potreba, ki se ne da več odlašati. To je ves narod izprevidel, in uže se z neverjetnim navdušenjem nabirajo dobrovoljni prineski za novo gledališče, ki se bode še to poletje jelo zidati. Stavbni

umetnik Helmer dela osnovo ter je vse stroške preračunal na pol milijona. Polovica te velike svote je uže zagotovljena, drugo polovico pa bode za vsako narodno podjetje vneti hrvatski narod sam zložil. Blizu deset tisoč rodoljubov obvezalo se je, da bodo skoz pet let vsak dan dajali krajcar v ta plemeniti namen. Krajcar na dan ni mnogo, ali v petih letih zneslo bode 180.000 gld.! Drugi so kot temeljtelji novega gledališča darovali po 1000 gld. enkrat za vselej, a prevzvišeni ban Pejačević obljubil je vsako leto po 1000 gld. Razen tega bodo pevska in druga društva po vsem Hrvatskem v isti namen napravljala zabave in predstave. Dober vzgled dalo jim je nekoliko mladih zagrebških gospodov, ki so na korist novega gledališča dne 1. maja t. l. osnovali v parku Maksimiru velikansko ljudsko svečanost, katere se je udeležilo blizu deset tisoč ljudij od najnižjih do najvišjih stanov. Vstopnine plačalo se je po trideset krajcarjev in vendar je čez dve tisoči goldinarjev čistega dobička. Tako si svesten in domoljuben narod zna sam pomagati po starem hrvatskem pregovoru: „zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača“.

Verske bajke na Dolenjskem.

Priobčuje J. Trdina.

(Dalje.)

36. Ko je mati Kurenta nosila, šla je na Trško goro na božjo pot in prosila Boga, da bi podaril tri dobrote otroku, ki ga bo rodila. Naj bi bil v tistej umetnosti, ki ga bo najbolj veselila, mojster, da svet še ni takega videl; naj bi ga ljudje, kamor bi prišel, radi sprejemali in naj bi v svojem življenji vsaj toliko dobrega storil, da bi mogel priti v nebesa, če ostane prav samo za vrati. Ker je Kurentova mati tako pobožno molila, so se jej vse tri prošnje izpolnile.

Kurentu se je zdel kmetiški stan preveč trd in težaven, zato se je izučil rajši za kovača. Kovači so vsi pijanci, pijanec je bil tudi Kurent. Smrdelo mu je vsako delo, tudi kovaško. Tem rajši pa je godel in gosti je znal tako lepo, da svet še ni takega videl. Živel je lahko brez truda, ker so ga povsod radi imeli in ga vabili na vsako veselico. To je bil direndej, kjer so pele Kurentove gosle! Kdor je to godbo le od daleč zaslišal, začel je plesati, naj je bil

mlad ali star. In če tudi ni hotel, je plesati moral, ker so mu jele noge kar same drenchati in poskakovati. Tako moč je imel Kurent v svojih goslah! Ali dostikrat je pa ljudem tudi nagajal in jim delal kvar in sramoto, da so ga hudo preklinjali. Ženske so nesle v mesto v košarnah jajca na prodaj. Kurent pride za njimi in jim zagode. Babe začno od radosti vriskati in plesati, košarne jim popadajo na tla, da se jim vsa jajca pobijejo. — Pastirji so iskali po trnji in grmovji tičjih gnezd. Kurent se prikaže in jim začne gosti. Ubogi pastirji skačejo, se vrte in premetavajo po trnji, da so bili kmali vsi razprskani in krvavi. — Tlačani so spravljali grajsko mrvo. Ko se oglasijo Kurentove gosle, jeli so plesati in so plesali brez oddiha, dokler privrši nevihta in jim vso mrvo premoči. Gospoda to zve in gre napovedat koscem hudo kazen, ki jih čaka radi te samopašnosti in nemarnosti. Ubogi tlačani pokličejo na pomoč Kurenta, krivca preteče kazni. Kurent se približa gospodi in jej zagode. Graščak zgrabi svojo gospo, njegovi sinovi svoje sestre in šlo je hop, hop! na okolo po travniku. Gospodi se pridružijo še enkrat tudi tlačani in še mnogi drugi ljudje, ki so prišli gledat in poslušat. — V nedeljo je pop ljudi ostro svaril, da naj se skrbno ogibljejo nevarne družbe (negodnega Kurenta. Kurent to zve, pa hajd v cerkev! Bilo je ravno veliko opravilo. Komaj je začel gosti, popadajo ljudem bukve in brojanice na tla in vsa cerkev se spremeni v plesišče. Pop je hotel ljudi karati, ples pa šine v noge tudi njemu, držeč v rokah sv. zakrament vrtil se je pred altarjem kakor obseden. To je bilo strašno pohujšanje! Kurent ni hodil rad v cerkev in še zdaj ko je prišel, bi bilo bolje, da bi bil doma ostal. V peklu so se hudiči uže zanaprej veselili, da bodo dobili méd-se tako izvrstnega umetnika. Poslali so k njemu svojega prvaka, tistega hudiča, ki na eno nogo šveplje. Hudič pozdravi Kurenta v ime vse peklenske družine in mu pove, s kakim veseljem ga v peklu čakajo. Kurent prime gosle in veli: Kdor je vesel, naj tudi pleše! Začel je brenkati in prvak vseh hudičev je moral plesati. Za švepasto nogo to ni majhna reč. Hudič prosi Kurenta, da bi prenehal ali poredni godec se ne da tako brž preprositi. Hudič je javkal in tulil, da je bilo groza. Godba in ples sta trajala ves teden. Kurent je pozabil na jed in pijačo, tako silno ga je veselila ta kratkočasnica s hudičem. Izpustil ga ni prej, dokler mu niso omahnile trudne roke. V peklu so se ga zdaj nehali veseliti, noč in dan so hudiči premišljevali, s kakimi strahotami ga bodo trpinčili in mrcvarili, kadar

jim v pest pride. Zdelo se jim je sploh nemogoče, da bi utekla njegova duša njihovim parkljem.

H Kurentu prišla sta Kristus in sv. Peter. Kurent je bil velik grešnik, ali kar je imel, dal je iz srca rad svojemu bližnjemu. Pogostil je Kristusa in sv. Petra, kar je najbolje mogel. Kristus ga vpraša, če hoče za povračilo nebesa. Kurent se lepo zahvali in veli: Nebesa mi tako ne odidejo, daj mi mesto njih rajši tri druge darove. Daj mi najprej to, da s tega-le stola nihče ne bo mogel proč iti, razen če jaz dovolim. Podeli tako lastnost tudi tej-le črešnji pred kovačnico, da nihče ne zleze z nje drugače kakor z mojim privoljenjem in tako blagoslovljen naj bo — to je moja zadnja prošnja — še moj kovaški meh; kar vánj pride, da ga ne bo smelo zapustiti, dokler bom jaz živel, brez moje volje in vednosti. Kristus da Kurentu darove, za katere ga je prosil in gre s sv. Petrom dalje.

Kmali potem prišel je h Kurentu berač in ga je prosil za miloščino. Kurent veli: denes je záme vesel dan. Prejel sem tri lepe dari, pa bom dal tudi tebi vse, kar premorem. Moje hiše se berači ogibljejo, ker menda vedó, da nič nemam. Denes pa sem nekaj bolj založen. Prinesel sem s svatbe kračo, bokal vina in plašč, ki so mi ga podarili veseli svatje, da me na podu ni zeblo. Ná — vse to je tvoje! Berač pojé kračo, popije vino in ogrne plašč. Kurent veli: Čakaj malo! Morebiti že dolgo nisi nič poskočil, moram ti stare ude malo ugreti. Vzel je gosle in začel gosti, berač pa je plesal s takim veseljem, kakor ga še nikoli ni začutil, kar je bil na svetu. Na ves glas je hvalil Kurenta, da mu je napravil tako srečen dan in prosil s sklenenimi rokami Boga in vse svetnike, da bi blagega kovača, kadar umrje, vzeli k sebi v nebesa.

Kurentu se je bližala zadnja ura. Hudiči niso mogli pričakati, da bi k njim sam prišel pa so poslali pónj svojega švepastega prvaka. Hudič pride v kovačnico, se zareži hudobno Kurentu in mu veli, da naj se pripravi na pot. Kurent pravi: Ni taka sila, usedi se na ta-le stol, da se malo odpočiješ. Švepec bil je truden in se usede. Kurent razbeli klešče in ga začne tako neusmiljeno ščipati in žgati, da mu se vse peklenske muke ne zdé senca trpljenja, ki ga je moral zdaj prebiti. Zastonj se je skušal od stola odtrgati ali s stolom vred pobegniti. Rotil se je Kurentu z vsemi peklenskimi kletvami, da nikdar več ne bo blizi prišel, če ga izpusti. Ko se je Kurent že utrudil, mu dovoli, da naj se slobodno pobere, od koder je prišel.

Mesto enega pride kmali potem celo krdelo hudičev po Kurenta. Njih vodnik mu veli, da naj gre brž z njimi, ker je do pekla precej daleč, na potu nima nikogar, ki bi jih hotel pogostiti, radi njega nečejo stradati. Kurent povabi hudiče, če so lačni, naj se nazobljejo lepih črešenj, katerih visi vse polno pred kovačnico. Hudiči planejo na črešnjo in začno zobati. Kurent pa skliče družino in vse sosede in udri! po hudičih s koli, drogi, sekirami, vilami in z vsakim drugim orožjem, ki so ga mogli dobiti. Hudiče so tolkli, bodli, sekali, suvali, dokler so mogli roke gibati. Ko jim Kurent dovoli zlesti z drevesa, tekli so s tako silo, da so se eden čez drugega prekopicovali in se ljudje niso mogli nasmejati. Kmalu potem pa prigrmi po Kurenta mesto enega krdela cela peklena vojska. Kurent veli hudičem, da drugače ne gre z njimi, kakor če mu pokažejo pravico, da ga smejo vzeti. Hudiči prineso pismo in reko Kurentu, da naj ga prebere in se sam uveri, da imajo res pravico ga vzeti s sabo. Kurent vzame pismo in ga vrže v meh. Hudiči šinejo za pismom v meh in zdaj je imel Kurent pod svojo oblastjo vso pekleno vojsko. Poiskal je tisto kládivo, ki je bilo med vsemi najtežje in velel je tudi svojej družini, da naj mlatijo po hudičih, kar jim sile zmorejo. Ko so se utrudili, so nekoliko počivali, potem pa lotili se dela iz nova in tako so hudiče noč in dan nabijali in mečkali, dokler je Kurent živel. Po smrti se je obrnil najprej proti nebesom. Sveti Peter pa mu veli, ker ni hotel nebes, ko so mu bila na ponudbo, naj si gre iskat prebivališča v peklo. Kurent neče delati nikomur nadleže in koraka brez strahu proti peklu. Ko ga straža zagleda, oznani brž hudičem, da pride Kurent. Hudiči se prestrašijo, zaklenejo peklena vrata se vpro vánja in jih tišče s tako močjo, da jim kremplji prederó vrata in se pomole še na ono stran. Kurent vzame kládivo in jim zatolče kremplje k vratom. Vrnivši se pred nebeška vrata prosi sv. Petra, da bi mu vsaj toliko odprl, da bo videl, kaj in kako je notri. Sv. Peter mu odpre; precej za vrati zagleda Kurent plašč, ki ga je bil dal beraču in zraven plašča kravo in bokal vina. Po bliskovo puhne na plašč in se nánj usede. Ko ga sv. Peter začne proč goniti, zavrne ga Kurent z besedami: Bog je dal tako pravico, da vsak na svojem slobodno sedi.

37. Kristus je šel s svojimi učenci skoz vinograd. Prepovedal jim je, da naj nikar grozdja ne trgajo. Ko so prišli iz vinograda, veli Kristus svojim učencem: Pljunite na ta-le krožnik! Vsi učenci

pljunejo samo sline, sv. Andrej pa s slinami tudi jagodo. Kristus mu reče: Prestopil si mojo zapoved, jedel si tuje grozdje, zaslužil si smrt na grmadi. Sv. Andrej spozna svoj greh in se zdaj pokesa. Molčé znese drv in zapalivši jih sam se na grmadi sežge. Truplo mu zgori, nesežgano ostane le srce in nekaj jeter. Kristus spravi te ostanke v robec in veli gospodinji tiste hiše, v katerej je hotel prenočiti s svojimi učenci: Prosim vas, da mi shranite ta robeč ali Bog varuj, da bi pogledali, kaj je v njem! Te besede sliši mlada deklica, domača hči. Vsa zvedljiva pogleda v robec in zdajci jo obide čudna slast do pečenega srca in koscev jeter, Ali komaj jih pojé, začu ti se nosečo in čez 9 mesecev rodi — sv. Andreja. Pravijo, da mu je bila za njegovo trdo pokoro dana milost, da bi se bil lahko še v tretje rodil, ali ni hotel. V telesu druge matere ostala mu je vsa pamet in zavednost, ki jo je imel v prvem življenji, pa se je dobro spominal, kako hudo je bil žejen vseh devet mesecev. Takega trpljenja ni hotel več prebiti.

38. Kakor imajo črevljarji svoja lesena kopita in golenice, tudi krojači nekdanj niso merili z nitjo, ampak s težkim lesenim možem. Neki krojač šel je nekam daleč s takim lesenim možem. Sreča ga Bog v beraškeji podobi in vpraša, kako mu je? Krojač odgovori ponižno: E prav težavno. Moram iti nekam daleč delat, pa me je to orodje tako upehalo, da komaj diham. Bog pomagaj! In Bog je ponižnemu možu pomogel. Dal mu je misel, da je začel meriti z nitjo in si tako svoj stan olajšal. Kmali potem sreča Bog črevljarja, ki je nesel s sabo svoja kopita in golenice. Bog ga vpraša, kako mu je? Črevljar odgovori osorno: Kaj me vprašaš? Saj te nisem prosil, da mi pomoreš. Svoje orodje nosim lahko brez tebe. Ta napuh je zakrivil, da se črevljarji ne morejo znebiti svojih nerodnih in težkih kopit in golenic.

39. Judež, izdajalec Kristusov, bil je gosposk krojač. Škarijot mu se je reklo za to, ker je rabil — škarje! Judež si je veliko zaslužil, ker je slano računal in prodajal ostanke sukna čižmarjem. Tako delajo gosposki krojači še dan današnji, zato jim vele Hrvatje po pravici: „krojači“, to je po naše kradljivci ali tatovi. (Rokodelska burka.)

(Dalje prihodnjič.)

Trioleti.

Zložil Fr. Zbašnik.

I.

Če bridka žalost polni ti srcé,
Skrivaj od sveta sam sobój jo nôsi;
Nobena solza lica ti ne rôsi,
Če bridka žalost polni ti srcé!
Tolažbe od ljudij nikdar ne prôsi,
Kaj méni svet za tuje se gorjé!
Če bridka žalost polni ti srcé,
Skrivaj od sveta sam sobój jo nôsi!

Sočutja zdaj človeštvo vže ne zná,
Izginila ljubezen je iz sveta;
Vse rine se do zlatega teléta,
Sočutja zdaj človeštvo vže ne zná! —
Umira lakotó naj vbogih čéta,
Nobeden grížljaja jej ne podá:
Sočutja zdaj človeštvo vže ne zná,
Izginila ljubezen je iz sveta! —

II.

O ne povésaj milih mi očij,
Iz njih življenje moja duša pije,
Nesrečen sem, če svit se njih mi skrije,
O ne povésaj milih mi očij! —
Če luč pogleda tvojega ne síje,
Mrtvó je vse, vse hira, vse medlí —
O ne povésaj milih mi očij,
Iz njih življenje moja duša pije!

Kar skrito v dnu je tvojega srcá,
Ljubó v očesu modrem ti odséva;
O daj mi zreti, sladka moja deva,
Kar skrito v dnu je tvojega srcá!
Tvoj násmeh drugim srca naj razgréva,
Dvoúmna so nasméha známenja:
Kar skrito v dnu je tvojega srcá,
Ljubó v očesu modrem ti odséva! —

III.

Od tebe proč obračal sem okó,
 Zatíral sem, kar mi je v prsih tlélo;
 Ko náte le mi srce je gorélo,
 Obračal proč od tebe sem okó! —
 Da upanje ne steče se veselo
 Nikdár, znal dobro sem, zató
 Od tebe proč obračal sem okó,
 Zatíral sem, kar mi je v prsih tlélo!

V usode knjigi pisano stoji,
 Da póti najina na dvoje grésta,
 In tí dá bodeš družemu nevesta,
 V usode knjigi pisano steji! —
 Pozabi mene, bodi njemu zvesta,
 Solzà naj ti očesa ne kalí;
 V usode knjigi pisano stoji,
 Da póti najina na dvoje gresta! —

Otok in Struga.

Noveleta.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

VIII.

Kontesa Serafina svojej sestričini Luciji.

Kako sem s čudnim svojim sosedom v dotiko prišla, sem Ti uže pisala. Ravno tega barona sem še potrebovala pri svojem dušnem stanji! Resnica pa je, da sem se uže skoraj privadila zimskega svojega življenja. Ločena od vsega sveta, navezana sem čisto na svojo osebnost. In to mi zadostuje. Kaj mi hoče življenje v mestu? Tisti večni plesi, tiste razsvetljene dvorane polne dolgočasnega modernega ženstva, ki se nevoščljivo opazuje ter bori s svojimi oblekami, polno tistih skrbnih mater, ki si sladke obraze napravljajo jedna proti drugej, za hrbtom pa ostre sodbe izrekajo jedna o drugej! Kaj mi hoče vse to? In pa še le tisti drobni gospodiči, z dolgimi nožicami po parketu drsajoči, s katerimi vse lahko govoriš, samo nič pametnega ne!

Ti veš, Lucija, da mi je pokojni moj oče, grof Milan, uzor vsega krasnega. Spomin njegov mi je veličastno drevo, okrog katerega se obvija trta moje duše proti večnim nebesom! Pri tem spominu pogreznejo se grof Egon in druga taka bitja v morje vesoljnega pozabljenja! Takoj, ko sem bila prišla tu sem, bile so moje misli pri njem, ki je nekdanj tu živel in tu na Otoku umrl! Lucija, sedaj se mi dejanje moje matere dozdeva še silovitejše! Kako je pač mogoče pozabiti tacega moža, kakor je bil moj oče, pokojni grof Milan!

Spominaš se gotovo še cerkve, sloneče na rebri nad Strugo. Pisala sem torej gospodu župniku, da bi ondi bral mašo v spomin njega, ki me je nekdanj v življenji tako ljubil. Čestitega gospoda prosila sem tudi odpuščanja, ker nisem bila sprejela njegovega obiska. Došlo mi je prijazno pismo, da se je maša uže oznanila po vaséh, in da se bode služila ta in ta dan.

Tisto jutro pa je ljudstvo od vseh strani hitelo k cerkvi nad Strugo. Ko sva z župnikom, starim in bojazljivim gospodom, ki si mi ni upal pogledati v oko, dospela tija, bila je uže zbrana množica na pokopališči. Tik cerkvenega vhoda pa sem videla prizor, ki je takoj raztogotil mojo dušo. Vsa čutja v meni so se razburila nad pogledom, ki se mi je odkril tedaj!

„Oj, tu je baron Konstantin s svojimi bolniki,“ dejal je župnik. In prijazno je pozdravil čudnega tega zdravnika. Bil je obdan z vso bólnico. Tipal žile, gledal jezike (oprosti, ali pisati Ti moram vse, da bodeš vedela ceniti plemenitega ranocelnika!) ter jemal umazano zavite otroke v svoj naročaj. Preiskoval je vse bolnike vse fare, ki so se tiščali okrog njega, ter zrlu mu v obraz s strahom in upi. Ali meniš, da me je pogledal! Kar zmenil se ni za moj prihod, in ni se dal motiti pri zdravniškem svojem opravilu. Stari gospod na moje strani je govoril nekaj o usmiljenem Samaritanu; mene pa je pretresla groza, in hitela sem mimo, da bi ne zrla dalje prizora, s katerim se je omadeževala rodbina tako starega pokolenja.

Potem se je pričela sveta maša. Njemu v spomin, ki je bil tako dober, in tudi tako plemenit človek! Ni sence ni na njegovem imenu! In molila sem iz globokega srca k nebu, ter čistila neskončnega Boga, da mi je ohranil spomin njegov. Lucija! kaj bi bilo z mánojo, da némam teh spominov? Ves čas mej svetim opravilom stala mi je kakor svetnika jasna njegova podoba pred duhom!

Po maši je moral župnik s svetim obhajilom v goro. Prosil je odpušcanja, da me ni mogel spremiti do doma. Ostala sem nekaj časa v cerkvi, ter čakala, da se je razkropila množica. Bala sem se, da bi zopet ne zadela na kako bólnico zunaj cerkve in na njenega zdravniškega barona! Ko sem čula, da je vse odšlo, stopila sem na plan. Cerkovnik, ki je uže težko čakal, planil je k cerkvenim vratom, ter jih zaklenil.

Bila sem čisto sama! Tedaj pa sem se spomnila tiste uboge baronese Zore in tistega dne, Lucija, ko sva obiskali raztrgano Strugo. Tudi tu sem je naju bila peljala, ter nama pokazala grob svojega otroka. (Morda je bil to grob njenega brata?) Denes preobdali so me spomini na tisti dan z vso silo in pred svojo dušo sem gledala nežni nje obrazek in mrtve njene oči. In hipoma sem videla tudi, kako jo je priplula tistega groznega večera reka do našega otoka in kako se jej je privzdigovalo mrtvo lice iz hladnih valov!

Sedaj pa sem stala zopet na prostoru, katerega je ona nekdam posipala s cvetjem. Bezgov grm, pod katerim je nama kazala mali grob, bil je še tudi tu in njegovo vejevje je sililo k tlom pod težo sneženo. Sneg je pokrival tudi malo gomilo. Ali glej ondi v zidu svitlo ploščo in na njej z zlatimi črkami: Zora!

Stala sem tik njenega groba! Tu so bile zakopane vse njene bolečine, vsa njena sreča, katero je hotela doživeti! Silna tuga me prešine! In morda, Lucija, morda je bolje ležati tu spodaj v zemlji, kakor pa nositi svoje gorje tu zgoraj pod božjim nebom! Morala sem zaplakati. Denes sem stopila v zvezo z dvema mrtvima, ki se v življenji še poznala nista, katerih spomin pa se je harmonično združil v mojej duši. K Bogu sem molila tudi za ubogo Zoro, ki je bila pahнена v življenje kakor cvet v poznej spomladi, da ga zaduše vročine poletne.

Obrnivši se od groba, stal mi je pri zidu baron Konštantin, in s svojim očesom me gledal tako sovražno, Lucija, tako sovražno, kakor gleda morda pogubljeni angelj na dušo, odvzeto oblasti njegovej!

Takoj sem si obrisala oči. Ta človek ni smel videti, da sem pretakala solze.

Pri zidu je slonel, in dejal je divje:

„Kaj tu iščete, pri teh grobovih, kontesa? Ti grobovi so Stružki in Vi z Otoka nemate tu ničesar opraviti! Bati se je, da ne vstanejo

mrliči, in da Vam ne groze s koščeno svojo roko. Pustite jih v grobovih, saj Vam bode še tako prerano zadonela tromba njihove obtožbe!“

Kako nevezano je govoril v svojem srdu. Obrisal si je z roko pot na čelu, zrl nekaj časa v daljo; potem pa se mu je zjasnilo lice, in sovrašтво mu izginilo iz pogleda. Da, Lucija, oči njegove gledale so na me nekako čudno mehko ali vendar neprijetno rahlo, kakor če solnce posije čez mrtvaško polje, čez bojišče, kjer ležijo pobiti, ter zdihujejo ranjeni! Skoraj se mi je hotel smiliti, pa le nekaj časa, ker ti, Lucija, veš, da jaz tega človeka sovražim.

„Odpustite, kontesa! časih mi zakipi kri v glavo in tedaj sem bolj osoren, kakor je moja želja!“

Pristopil je k meni, ter mi hotel prijeti roko. A nisem mu dodelila te dobrote, ker ni ravno častno, stopiti v dotiko z baronom, ki je ravnokar tipal s svojimi prsti umazane kmete!

Odšla sem s pokopališča. Stopal je tik mene, kakor bi se to umelo samo ob sebi. Uže sva prišla blizu Otoka, ko se je ozrl po meni ter pričel zopet govoriti.

„Kontesa, dejal je rahlo, jaz bi Vas prosil, da zapustite to mesto, in da greste od tod!“

„Kako to, gospod baron?“

„Tako!“

„In Vi bi to radi videli!“

„Istina je, da bi mi bilo všeč!“

„Všeč Vam bi bilo?“

„Da, prav bi mi bilo!“

Glas mu je bil še vedno mehák.

„Prav bi Vam bilo, vskliknila sem veselo, prav bi Vam bilo! Vidite meni je prav, da ostanem tu, in tako ostanem tu!“

Takoj se je raztogotil po svojej navadi.

„Vi ostanete tu! Tudi dobro! Časih se mi nehoté vsiljujete v misli. Ali jaz še misliti, še misliti nečem na Vas! Morda bodete zvedeli kaj, kar Vam srca porahlalo ne bode! Potem pa bodete odfrčali prej, kakor menite! Jaz sem Vas svaril! Z Bogom!“

Jezno je odšel.

Sedaj znam, da se srđi, če sem tu. Jaz ostanem tu! — —

IX.

Preteklo je nekaj tednov. Potem pa se je na Otoku oglasil gost, ki ga pričakovali niso. Mrzlega jutra, ko je bil mraz po oknih narisal najlepše rože in ko je megla zakrivala okolico, da se ni videlo deset korakov pred sé, tedaj je prižvenkljal grof Egon, ter sredi otoškega dvorišča mogočno skočil z malih senij.

Janezu Igli pa je zarenčal ponosno :

„Pripravite mi sobo in potem povejte gospici, da sem prišel. Zakurite tudi!“

Ko se je kontesi Serafini objavil njegov prihod, raztogotila se je tako grozno, da je letala po sobi in da od srda ni vedela, kaj bi počela.

Mej tistim časom pa je hodil grof Egon po tlaku pred vežo, ter čakal, da se mu soba zakuri. Ko se mu je povedalo, da je soba pregreta, dejal je lahkoživno :

„Sedaj se malo pogrejem in kaj jesti mi dajte! Ali potem pridem takoj h kontesi! In Vi, lisjak Igla, dajte mi dobrega vina, saj znate, da ne trpim slabe kaplje!“

Ko se je najedel in napil, pogledal se je v zrkalo ter odšel h kontesi. Z mirnim in priljudnim obrazom vstopil je pri njej v sobo, in takoj pri vhodu vskliknil :

„Bog te pozdravi, Serafina!“

Tik mize je sedela, blede kakor sveča. Ni mu odgovorila.

To ga ni prav nič motilo. Vsedel se je na stol, ter hladnokrvno dejal :

„Sedaj, ko sem tako rekoč tvoj papa, draga Serafina, sedaj mi pač dovoliš, da zapalim cigaro v tvojej navzočnosti!“

In zapalil je v istini cigaro; njej pa je bliskal srd iz očij.

„Povej mi, čemu da si prišel!“

Komaj je izpregovorila te besede. A on se ni dal motiti.

„Sedaj sem torej tvoj papa,“ in izpustil je oblak dima iz ust, „a stvar se ni hotela tako hitro napraviti, kakor sva mislila jaz in tvoja mama. Delali so nama zapreke v Rimu in drugod! No, končno se je le napravil zakon, kakor sva želela jaz in tvoja mama.

Nekako satirično je nadaljeval :

„In sedaj sva srečna zakonska, jaz in tvoja mama! Življenje nama teče bolje, kakor sva pričakovala, ljuba Serafina, ker se končno

pri najinih letih o ljubezni govoriti ne sme. Tvoja mama napravljala je nekaj časa malo dolge obrazke, ker prvo moje zakonsko dejanje je bilo, da sem jej prezentiral nekaj menjic, katere je morala honorirati, kakor pravijo skopuhi. No vidiš, pa to se je kmalu pozabilo in sedaj sem, kakor rečeno, srečni tvoj papa!“

„Prav dvomljiva čast je to zame!“ odgovorila je strupeno mrzlo.

„Ti si še vedno polna tiste romantike, draga Serafina! Ti meniš, da mora k srečnemu zakonu pridejano biti nekaj tistega, kar imenujejo pesniki ljubezen! Ljubezen! Končno se ta stvar zrahi, kakor se obrabi recimo šina na kolesu, da necega lepega jutra odpade in da kolo več za porabo ni!“

„Čemu mi pripoveduješ vse to! Povej mi rajši, kako da si prišel danes tu sem, dragi mi papa Egon?“

„Tako je prav! S časom se me uže privadiš, Serafina! Zapiši si torej v svoj spomin, da k zakonu ljubezen potrebna ni, ker ljubezen mine, zakon pa ostane! Kdor stopi z ljubeznijo v zakon, temu je od pričetka nekoliko bolj mehko postljano, a necega belega jutra se prebudi na trdem tlaku — usoda mu je čez noč izpod zglavja izvlekla mehko blazino ljubezni. Kdor pa stopi brez ljubezni v zakonski stan, ta ima uže od pričetka nekoliko tršo posteljo. Ali ta mu ostane za vse življenje, tako da mu ni prebiti tiste neprijetne izpremembe. Vidiš, to je moja filozofija o zakonu! Nekaj filozofije pa je dobro povsod!“

Še jedenkrat je vprašala jezno:

„Čemu mi to praviš?“

„Čutil sem potrebo nekoliko opravičiti se! Ne opravičiti to ni prava beseda! Ali —“

„Opravičiti? Pred mano se ti ni treba opravičevati! Jaz vsaj hvalim Boga, da se je stvar iztekla tako, kakor se je!“

„Dobro! Sedaj ti tudi lože povem, čemu sem prišel tu sem, danes, v tem strašno dolgočasnem vremenu! Moj Bog! draga Serafina, kako si vendar v stanu viseti v tem gnezdu in pri teh meglah! Jaz bi umrl, da sem le jeden dan ukovan tu sem v ta pekel! Kaj pa počenjaš? Jaz bi ne vedel kaj početi. Ali ve ženske imate uže bolj elastične nature in kratkočasite se v slučajih, ko moramo mi na široko usta odpirati! ha! ha!“

Smijal se je suhotno.

„Sedaj je pa skrajni čas, da poveš, čemu si prišel! Ker vidiš, dragi mi Egon, jaz uže komaj pričakujem, da zopet odrineš čez gore. Neljubo bi mi dejalo, če bi morala hlapcem ukazati, da čez prag vržejo sveto osobo tvojo, ki si tako rekoč moj papa.“

„Ti si silno energična postala! Kakor vojak, prav kakor vojak! Stvar se ti bode prozajična videla. Vrag vedi, kje je staknila tvoja mama, da sva midva časih glave stikovala, in Bog zna, kateri hudobni duh jej je povedal, da sem jaz, ko so me napadali poetični moji momenti, tebi tudi pisaril. Saj veš, tiste otročarije! Jeli ti, da se ne srdiš, draga Serafina?“

Vstala je.

„Tiste otročarije! In mama sedaj spati ne more, in dejala ti je: vsedi se na železnico in glej, da mi prineseš tiste otročarije! A grof Egon se je prestrašil in kakor boječ zajec je priječal tu sem, ter berači okrog mene, da bi dobil, s čimer bi zamašil usta svojej gospe!“

„Ti imaš dar prečudne kombinacije. Gotovo še ne veš, da je dobri naš Bontoux, Julij baron Bontoux, zadnjič tako nesrečno padel na ledu, da je malo dnij potem umrl. In Lindenholz je zblaznil popolnoma, ali to je pričakoval vsak pameten človek. In mladi vitez Trd vzela je staro preklo, tisto baronico Holdenovo . . . ha! ha! to je par! Ali govoriva zopet o tistih otročarijah! Glej tvoja mama si je v glavico dejala, da jej moram tisto prinesiti. In položila me je v hudo in močno tiskalnico! Vidiš, draga Serafina, meni poide časih tisto, kar imenujemo denar. In to tvoja mama dobro ve! In posti me in nateza me in sedaj so tisti listi conditio sine qua non. A jaz sem zavezan s častno besedo in tako dalje. Pa saj sama veš, kako je!“

(Konec prihodnjič.)

Ivan Ž. V. Popovič,

slovensk pisatelj.

Spisal Lovro Žváb.

(Dalje.)

Popovič je bil uže 1763. léta začel hirati, in zaradi tega je 1766. léta prosil, osvoboditi se od učiteljstva, katero so mu potem rés odvzeli 1768. leta. Zaradi mnogih zaslug mu je cesarica Marija Terezija odločila po 400 goljd. létne pokojnine. Učeni

Slovén si je potlej kupil hižo z vinôgradom v Perchtoldsdorfu (Petersdorfu) blizu Dunaja. (Wurzbach, Biographisches Lexikon.)

Namesto njega je v službo stopil profesor Riedel iz Erfurta. (Wolf, Oesterreich unter Maria Theresia na 454. strani.)

Kakó je živel zunaj Dunaja, o tem je bil Heynatz, tedanji učitelj na učilnici zum „Grauen Kloster“ v Berlinu, od samega Popoviča prijel pismo, katero takó slóve: „usoda me je pretvorila v vinarja. Gospodar sem velicemu vinôgradu, ki ga ne morem ni prodati ni podariti ni odrinoti v zákup ni ostaviti neobdelovanega in pustega. Ako jaz ne bi vedno stal delaycem za petami, skóraj bi vinôgrad pústoto ležal ob mojih troških. Knjige mi zdaj po 9 mesecev počivajo v prahu.“ (Letopis Matice slovénke 1879. léta na 115. str.)

Ker se je tukaj nosil toli osébljeno, da nikoli ní pozdravljal niti odzdravljal, po ulicah gredé s klobukom, na óči potlačenim; ker si je na vrt sadil raznovrstno bilje, kmetom do malega vse neznano, a ne zélja, répe ter navadnega sočivja; ker je na ognjišči v neobičnih posodah često varil in precéjal v prirodznanske poskušnje; ker je v stanici, v katero so radovedneži hodili skriváje gledat, imel raznoličnih zelj, debelih knjig ter obilo hrostov in metuljev, po iglah natáknjenih: zató so nerázumni rékali, da hoče ta mož biti čarodéjnik. A Popovič ní vprašal po drugih ljudéh. Z jedíno staro deklo je bival v kupljenem dómu, v katerem je tudi sestavil slovník (idijotikon) avstrijskega narečja in délo o nemškem pravopisu. Oboje v rokopisu hrani c. kr. dvorna knjižnica Dunajska. (I. Navratil v Miklošičevem „slovénkem berilu za 8. gimn. razred“ na 137. strani.)

Živel je mirno in zadovoljno ter se bavil samó z raziskávanjem. Avgusta méseca 1773. léta se mu pokažó na licih znamenja bolézni sušice, katera ga je tudi rés pokopala v 21. dan listopada méseca 1774. léta. Imóvínico je ostavil v nekaj ustanóvín ubogim učencem svoje štirské dežele. On počiva na Perchtoldsdorfskem pokopališči, kder mu groba ne krasí visoka piramída ni slavna hvala sijajnega napisa, nego samó préprost kamen s tremi besedami: „Popovich quod fuit“ svétu oznánja, kde prahné kostí velicega rojaka slovénkega. (Posnéto po Wurzbachovej knjigi: Biographisches Lexikon.)

Novíne „(Wiener) Jahrbücher der Literatur“ v 32. knjigi (1825. léta) na 18. str. govóré: „ondukaj (v Perchtoldsdorfu) počiva tudi obče znani jezikoslovec Popovich, kar napis na prostem kámeni pripoveduje: Popovich quod fuit MDCCLXXIV!“ V Marka

Pohlina knjigi: „Bibliotheca Carnioliae, religirt von A. Dimitz, Laibach 1862“, na 43. strani čitamo: „obiit (Poppovitsch) Berchtoldsdorfii ad Viennam, ubi supra sepulcrum lapidem sacrum vulgarem sibi poni jussit cum simplicii Illyrica littera.“ V Miklošičevem „slovénskem berflu za 8. gimn. rózred“ na 137. str. Popovičevó žitje I. Navratil završuje také: „na prostem káneni, vzdínanem nad njega počivališčem, vsékan je v latinskem jeziku prost napis, katerega si je Popovič bil pred smrtjó sam napravil: Popovichii quod fuit.“

Komu hočemo verjeti? — Da bi resnico zvédel, záto sem bil úže lansko leto pisal gospodu župniku v Perchtoldsdorf, ter ga poprosil, naj mi blagováli poslati resničen prepis Popovičeve nagróbnice. Prijazni odgovor š 10. dné junija 1880. léta od duhovnega pomočnika gosp. Ad. Lačke (Latschka), kateri mi je odpisal v župnikovem imeni, v slovénskem prevodu slóve také: „nagrobni kamen znamenitega učenjaka Popoviča je res na pokopališči našem, ali da bolje povém, bil je še pred kacimi štírima léti nasproti vrat pri samem zidu, vzpóred groba tukajšnjega župnika nekdanjega, Frana Geltnerja; a zdaj ga úže ní móči najti. Morda so ga pokópiči upotrebili v podstavo kateremu družemu nagrobnemu kamenu. Pokopališče je óbčinsko ter óbčina tudi pokópiče najemlje v službo. Nekaj lét je, kadar sem zadnjíč iskal, a níkakor ne mogel najti neznátnega kamena, ki ga dobro pámetujem. Do tri stópe (črevlje) je meril na višino, a stópo na šírjavo, ter nanj je bilo zapisano (vrézano): „Popovic quod fuit“ sè znano létnico. Vsaka druga trdítev je do konca kriva. Vseh pokópičev sem povpraševal, a nícesar ne zvédel. Od te dóbe se je izgubil najznamenítejši nagrobni kamen starega pokopališča našega.“

Častnemu gospodu Ad. Lački javno izrekam hvaló v imeni vseh Slovénov, ker je toli prijazno odgovoril in poročil vse, kolikor je védel o tej stvári.

Blagovoljni čitatelj! vidiš, da vrhu vsega tega o nagróbnih besédah svojega slavnega rojaka zdaj vender samó toliko vémo, kolikor smo poprej. Wurzbach pripoveduje také, kakor novíne „(Wiener) Jahrbücher der Literatur“, ki imajo tudi létnico, katere Wurzbach néma. Otec Marko Pohlín govóri, da je napis bil slovansk. A kdaj li je temu rászlútemu črnorízcu bilo kaj do resnice! Napis je izvéstno bil samó latinsk, o čemer so jedne misli vsi drugi svedóki. I. Navratil piše: „Popovichii quod fuit“; a najnovéjša priča, gospod Ad. Lačka,

ki je sam videl in tudi izmeril nagrobni kamen, čemur se jedva moremo nádejati o vsacem izmej ostalih /svedéteľjev, trdno poroča, da je bilo vrézano: „Popovic quod fuit“, a nič drugače. Kdo najde pot iz te zágate?

Izkušájmo ga najti! Gospodu Lački radi verujemo, da je rés videl, kakor nam piše, ker ne vémo, zakaj ne bi resníce govoril; a vender ní zamolčati, da obraz „Popovic“ o prvem pogledu méri nekakó tja, kakor da je nekdanji zapis bil: „Popovič“, kar je od kraja do konca nemožno. O znamenji „č“ v ónih letih ní misľiti, ker tega písmena še ní bilo na jugu, in da je stalo rés „Popovich“, v tem se skladajo vsi drugi možjé, kolikor smo jih sľišali. Tudi sam Popovič, ki ní delal razľocka mej glasoma „č“ in „ć“, govori: „Nemec piše ‚tsche‘, denašnji Oger ‚tse‘, Vlah ‚ce‘, a Hrvati in Dalmatini, katerim zdaj rabi latínica, pišó ‚ch‘ v svojej knjigi“. Vrhu tega v nemškem jezici on svoje ime zabeležuje s písmeni: Popowitsch. (Untersuchungen vom Meere na 269. str.) A če je iz početka stalo rés „Popovich“, kar se nikakor ne dá izpodbiti, in če je gospod Lačka poleg vsega tega vender le čital samó „Popovic“, to se nam jasno kaže, da je v poznéjših létih črko „h“ ali obřsica izprala, ali razzeblína izkrušľla, ali oboje vkupe. A če se je izkrušľil „h“, mogel se je tudi „i“ za njim, ker si je misľiti, da je ondúkaj bil kamen posebno drobéč, nezdrav úže sam ob sebi, kar se često nahaja, če tudi ta bolezen pride vsa na dan stóprav kesnéje na dežji, v snegu in mrazu. Ako sta izginola „h“ in „i“, uméjemo, da je v začetku stalo: „Popovich“; kajti pravilen je in še bolj klásičen tudi obraz: „Popovich“, namesto „Popovichii“, kakor: „Terenti“, namesto „Terentii“, kar je učenemu Štircu bilo znano bez nobene dvojbe. Rés je podoba, da je prišľel ta napis iz glave samega Popoviča, zató, ker je njega originalnemu značaju ves priméren, in tudi zató, ker bi mu vsak prijatelj ali drug umen človek bil naredil mnogo daljšo nagróbno ter vánjo postavil, kdáj in kdé se je poródiľ, kaj je na zemľji bil itd. S kratka, moja končna razsodba je ta, da I. Navratil morda vender ní bil krivo poučén, od koder koli mu je prišľo na úho, kakšen je napis po resnici bil iz prvíne. Od njega se razlikujem samó v tem, kakor sem úže rekel, da ugíbljem krajši rodíľnik: „Popovich“, namesto daljšega: „Popovichii“, kar je preporočila vrédno za tega delj, ker potem na kámeni ostaje manjši presľédek mej prvo in mej drugo besédo, če tudi zdaj úže ne vémo, koliko beséd je stalo v enej vrsti; morebiti je v prvej

bilo „Popovichi“, ker je méril kamen samó eno stópo na širokost, v drugej: „quod fuit“, a v tretjej létnica. Ali s tem nikakor ne trdim, da je daljši obraz: „Popovichii“ bil do konca nemožen, zlasti, ako je sama ta beséda stala v prvej vrstíci, v katerej so potem na konci tem laže izginola poslédnja písmena. Še je priteknoti, da stavek: „Popovich quod fuit“, néma ni slóvnice ni zmisla nikakeršnega v sebi; a kdo si upa trditi, da je mož tolike bistrumnosti mogel sam svojemu grobu storiti napis bez nobenega zmisla! Vse to nagiblje k sodbi, da je nagróbica v prvobítnosti slula: „Popovichi (Popovichii) quod fuit MDCCLXXIV“, kar je še posebno verjetno zaradi tega, ker se zdi nekako zasukneno po našega jezika svojstvu in bi se dalo také preložiti slovénski: „(tukaj počiva vse), kar ali kolikor je Popoviča bilo 1774. léta“, ali „(tukaj počiva) Popovič, kar ga je bilo 1774. léta“, rekše, telesni ostanki Popovičevi, umršega 1774. léta.

(Dalje prihodnjič.)

Zemeljski potresi.

Spisal J. Jesenko.

Opazka. „Premalo, praviš, ponuja „Prirodoznanski zemljepis“ o zemeljskih potresih. Čitaj tedaj to razpravo, izrastla je iz sledečih virov: Mallet: On earthquakes, Boston 1858. Zucher et Margollé: Volcans et tremblements de terre, Paris 1866. Boccardo: Sismopirologia: terramoti, vulcani, Genova 1869. Falb: Grundzüge zu einer Theorie der Erdbeben, Graz 1871 in Gedanken und Studien über den Vulcanismus, Graz 1875. Kries: Von den Ursachen der Erdbeben, Leipzig 1826. Bögnér: Das Erdbeben und seine Erscheinungen, Frankfurt 1847. Fr. Hoffmann: Hinterlassene Schriften II. str. 308—443. Hoff: Geschichte der natürlichen Veränderungen der Erdoberfläche II. del. Humbolt: Kosmos I. in IV. in Asie central. Lyell: Principles of geologie. Naumann: Geognosie I. Stoppani: Geologia I. vol (Dinamica terrestre). Pfaff: Vulkanische Erscheinungen. Razprave Boussingaultove (Annales de Chemie). Perreyove (v Comptes rendus) Hopkinsove (zlasti: On the geological theories of Elevation and Earthquakes), Marianove, Torbesove, Partscheve itd.

I.

Kako se trese zemlja?

Blagi čitatelj je morebiti uže stal tik slapa Radovnice na Gorenjskem ter čutil, kako se bližnja zemlja trese; gotovo pa se spomina pesnikovih besed:

„Slap drugo jutro mu grmi v ušesa.
Junak premišlja, kak bolj spodaj lena

Voda razgraja, kak' bregove stresa,
In kak' od nje se gore ziblje stena“.

Moč padajoče vode pretresa tu bližnjo zemljo, kakor jo tik železnične črte pretresajo drdrajoča kolesa brzovlakova. A tega tresenja ne bode nikdo zval zemeljski potres; tako imenujemo le raznovrstno gibanje suhe zemlje, ki izvira bolj ali menj globoko v zemeljskej skorji ali pa pod njo. Ta pretresajoča moč je časih v zvezi z vulkanskimi prikaznimi, časih pa je od njih popolnoma neodvisna; tudi se po dosedanjih preiskavah dá o njej le malo gotovega pripovedovati.

Časih se giblje le mal del zemeljske skorje, časih pa se potresi razširjajo črez velikanske pokrajine. Tudi se v obče sme reči, da je ni strani svetá, ki bi bila popolnoma zavarovana pred potresi. Ko bi mogli neprestano opazovati vso površino zemeljsko, suho zemljo in morje, najbrž bi se pokazalo, da skrivne moči neprenehoma pretresajo zemljo, sedaj na enem, sedaj na drugem mestu. Zlasti po nekodi jo pretresajo kaj pogostem, vendar ne povsodi in zmerom na enak način. V obče ločimo troje različno gibanje zemeljske skorje ter po tem imenujemo potres *prenehavaajoč* (sukcesoren), *valoven* (undulatoren) in *vrtilen* (rotatoren).

Prenehavaajoč ali *šuvajoč* se imenuje potres, kadar se zemeljska skorja navpik sedaj vzdiguje, sedaj upada. Vzdiguje jo najbrž skrivnostna podzemeljska moč, upada pa najbolj vsled občne težnosti. Primerjali bi ga z razpokavajočim podkopom in človeku se zdi, da kdo močno suje in buta od spodaj v zemeljsko skorjo. Na tako suvanje kaže tudi gibanje raznih stvarij na zemeljskej površini, ki odskakujejo, kakor odletuje zadnja kroglja na šovalnem stroji, kadar suneš v prvo. Ko je začetkom spomladi leta 1783. tak potres pokončal Kalabrijo v južnej Italiji, odskakávali so težki kameni uličnega tlaka. Dalje poroča kaj učenj angleški poslanec Hamilton, da na več krajih so zidane hiše odtrgale se od temelja ter odskočile kvišku. Drugodi so ljudje in hiše nenadoma odskočili kvišku ter nepoškodovani se zopet postavili na zemljo. Na južnem rtu so opazovali, kako so vrhovi granitnih gorá odskakovali. Kako močna je ta odbijajoča sila, pričuje potres, ki je leta 1797. pokončal veliko mesto Riobambo. Razpršil je tudi ondotno pokopališče ter zemljo in mnogo mrtvacev in kostij zalučil nad sto metrov visoko na hrib Kulko (cerro dela Culca). Da, 7. novembra 1837. je potres v trdnjavici sv. Karla na Čiljskem izpahnil močen jadrenik, ki je bil črez 10 metrov globoko

zabit in z železnimi lažami podprt, tako da se je videla okrogla globoka luknja. Pri potresu v Port-Royalu so ljudje odskočili tako visoko in daleč v stran, da so padli v bližnje pristanišče ter se rešili.

Suvajoči, če dovolj močni kaj pogubni potresi se čutijo po pokrajinah, stoječih nad virom močij, ki jih vzročujejo. Najbrž se pri večini potresov na prvotnem mestu zemlja tako trese. Kaj takega zadnjič niso opazovali v Zagrebu, ker mesto k sreči ne stoji nad središčem pretresajoče podzemeljske sile.

Če se gibanje ali tresenje od kakšnega središča širi dalje na vse strani ali vsaj na eno stran, maje se zemlja tako, kakor valovito morje: kraji ob enej rti se vzdigujejo, ob bližnjem pa se znižujejo ter tako narejajo valovne vrhe in dole. Godi se to ravno tako, kakor pri velikem pogrinalu na tleh, katero si na enem robu privzdignil in nagloma zopet k tlom pritisnil. Pod njem zagrajena in naprej tiščeča sapa dela prestopne valove popolnoma primerne pomikajočim se valovom zemeljskega potresa. Zato tako gibanje zemeljske skorje prav primerno imenujemo valovni potres.

To valovanje izvira prav za prav iz tega, da se je sestavilo navpično gibanje z razitim ali vodoravnim. Navpično gibanje, vzročeno na kakej točki ali ob kakej črti, širi se namreč vodoravno v polumer od one točke ali pa poprek od one črte. Valovni potresi se dogajajo najbolj po gostem; taki so najbrž bili vsi, ki so se razširjali čez večje prostore zemeljskega površja. Ti potresi najmenj škodujejo, vzlasti če je njih valovanje neznatno. Če so močni, jako so škodljivi, vzlasti takrat, kadar imajo njih valovni vrhovi malo, t. j. ozko podstavo, pa primeroma zelo veliko visokost.

Pri teh potresih, če le nekoliko močnih, čutijo ljudje valovanje, kajti zdi se jim, kakor bi bili na ladiji, katera se po morskih valovih ziblje. Tudi oko lahko opazuje valovanje zemeljske skorje. Najprvi o tem poroča Plinij Mlajši v listu o imenitnem bljuvanji ognjenika Vezuvija leta 79. po Kristu. Takrat se je tudi močno tresla odtotna zemlja. „Mnogo čudnega in strašnega, pravi Plinij, smo tu prebili. Vozovi namreč, ki smo jih pripeljali s seboj, zadržavali so se na razne strani, če prav so stali na popolnoma ravnih tleh; da, celó potem niso mirno stali na istem mestu, ko smo jih s kameni podložili.“ To očitno pričuje, da so vozovi stali v mer pomikajočih valov zemeljske skorje ter vsled vzdiganja in vpadanja tal sem ter tje drdrali. Pri močnem potresu v Kalabriji zdévalo se je ljudem pogostoma,

da so se na nebu plavajoči oblaki pred podzemeljskim udarom za trenotek ustavljali, kakor se to vidi na ladiji z vetrom plavajočej, kadar se nje nos ali spredni del na morskem valu vzdiguje. Francoski prirodznanec Dolomieu poroča, da so se mej potresom drevesa pripogibala tako, da so njih vrhovi tal se dotikali. Isto je leta 1835. pri čiljskem potresu opazoval Douglas na otoku Čiloe. Leta 1811. do 1813. se je močno tresla zemlja Zjedinjenih držav v severnej Ameriki. Pri tej priliki je Bringier opazoval, kako se je drevje v gozdu priklanjal, kakor je valovanje zemeljske skorje pod njimi napredovalo. Najprej so se nagnila proti severovzhodu ter vrhove in veje staknila z bližnjimi, še vpik stoječimi drevesi, potem so se zopet vpik postavila in na to naklonila na nasprotno mer, ko hitro je bila zadnja ali jugozahodna stran valovnega vrha pod njimi. Veje in vrhovi so se lomili, ko so staknena drevesa zopet se ločila, ter očitno kazali, da valovanje postopa od jugozahoda proti severovzhodu. To valovanje in mer, v kateri napreduje, kaže se tudi na zidovih, hišah in zvonikih. Časih zvonovi nenadoma pritrkávajo ter naznanjajo potres. Zidovi, ki so z močnimi valovi vzporedni, prekopicnejo se na stran, zidovi pa, ki so navpik na potresne valove postavljeni, raztrgajo se sicer, a po konci ostanejo. Jako zanimljivo in očitno sled je zapustil potres leta 1851. na otoku Majorki. O ondotnej orožnici so stale puške ob zidovih, ki so natanko po glavnih straneh sveta zidani. Puške ob severnej in južnej steni so vsled potresa podrle se druga na drugo, tudi ob zahodnej steni naslonjene so se vse zvrnile, one na vzhodnej steni pa so edine še stale po konci. Iz tega se vidi, da se je potresni val pomikal od zahoda proti vzhodu. Mej valovne potrese se vrsti tudi oni, ki je 9. novembra zjutraj Zagreb tako močno oškodoval. Na to kažejo tudi opazbe profesorjev dr. Krambergerja in Peksiderja na pokopališči sv. Jurja in Petra. Doslej res nikdo ni poročal o posameznih zidovih in poslopjih, kako stojé in kateri so se podrli, kateri pa le raztrgali ali razpokali. Vender je po razglašeni dosedanjih opazbah blezo gotovo, da je valovanje prihajalo iz kvadranta mej jugozahodom in jugovzhodom.

Vrtilni ali rotatorni potres (Neapolitanci mu pravijo *moto verticoso*, Al. Perrey ga je imenoval *oscillation tournante*, drugi pa *monvement de rotation*) potresa zemljo tako, da se razne stvari na njej bolj ali menj zavrté okrog svoje osi. Pokonča vse, kar doseže njegovo gibanje. „Njegovej sili edinej, pravi Hoffman, se ne

ustavlja nič, kar je človek namenil za večnost. Njegova sila pokončava in razdrobljava cvetoča mesta, razkálja hribe ter jih prekopicuje v doline, skratka ta potres je najstrahovitejši in najkrepkejši prirodni pojav". Nekateri so zanikávali to vrtilno gibanje, a opazovani dogodki tu preočito pričujejo. Res da ne obsega globokih delov zemeljske skorje, ampak se kaže le v površnih njenih plastéh.

V mestu Stefano del Bosco sta pred samostanom sv. Bruna stala dva štiriogлата obeliska. Strahoviti potres Kalabrijski jih je kaj čudno pokončal. Njijina podstavka se nista prav nič spremaknila, vrhni oddelki pa so se na krog svoje osi vodoravno zasukali. Leta 1818. so na Siciliji v mestu Kataniji opazili kipove, ki jih je 20. februarja potres zavrtil okrog njih osi. Enake učinke so 29. decembra 1820. opazovali pri potresu na otoku Zantu. V mestu Concepcion na Čiljskem je leta 1835. potres prekotno prestavil štirikotne ukrase na več zidovih. Enak učin je Miers opazoval pri štiriogelnih kamelih v cerkvi La Mercedi v Valparajsi. Humbolt navaja v Kosmusu (I. 212), kako so se pri raznih potresih zidovi zasukali, a ne podrli; kako so drevo-redi, ki so prej naravnost v eno stran merili, postali krivi; kako so se prej vzporedne njive obsejane z raznim žitom, zakrivile. Leta 1822. je potres v Valparajsi zavrtil več hiš okrog njih osi, tri palme, druga tik druge stoječe, pa je skup zvil.

Slavni prirodopisec Darwin je leta 1839. blezo prvi dvoumil o vrtničastem gibanju zemeljske skorje. Njemu je dosta pozneje pritegnil prirodoslovec Mallet ter v razpravi o potresnem gibanju („Dynamics of Earthquakes in On vorticoise shocks and cases twisting“) dokazal, da oni učini, katere so prej za vrtničasto gibanje navájali, lahko izvirajo iz premočrtno postopajočega gibanja ter se s tem popolnoma pojasnjujejo, da težišče in središče prijeme kamena ne stojita v meri gibne ravni. Prej imenovana zagrebška profesorja sta na pokopališči opazovala, da je potres (9. novem.) premaknil nagrobne kamene od vzhoda proti zahodu za 10 do 25° in sicer v nasprotno mer urnega kazalca. Križi pa so popadali proti jugovzhodu. Iz tega pa ne smemo sklepati, da bi bilo gibanje ondotne zemeljske skorje vrtničasto, kajti óne nagrobne kamene je zavrtil nekoliko udar, ki je od jugozahodne strani prišel pošev iz zemeljske globine ter se dalje valovito pomikal proti severovzhodu.

Sem ter tja so opazovali tako nepravilno in silovito gibanje, kakor bi zemeljska skorja na vse strani plahitala ali valove delala.

Izvira pa to iz različnih potresnih valov, ki iz raznih stranij prišedši zadevajo drug na drugega. Zmešnjava je tem večja, če pri raznomernem valovanju skrivnostna moč še navpik udarja v zemeljsko skorjo. Tako se je godilo, kakor so Humboltu samovidci poročali, pri potresu, ki je 26. marcija 1812. popolnoma razrušil mesto Karakas. Zemeljska skorja se je nepravilno gibala, kakor močno vreła voda v kotlu nad ognjem. Še silovitejše je bilo to tresenje 7. junija 1692. na otoku Jamajki. V Port-Royalu se je po popisu ondotnega duhovnika videlo, kakor bi bila zemeljska skorja postala tekoča. Gibala se je, kakor morje ob najhujšem viharji. To gibanje tal je zgrabilo ljudi, ki so iz hiš pribežali na ulice in trge, pobilo jih k tlom, sem ter tja valjalo, strahovito jih razmečkalo in pokvečilo. Druge je zalučalo kvišku ter vrglo v stran; nekatere je iz srede mesta zadegalo daleč v luko, kjer so padši v vodo oteli življenje. Na sto in sto mestih se je zemlja isti trenotek razpokala ter je zazevala; drugi trenotek so se uže sklenile razpoke ter brž znova zazevale; in večina mesta se je pogreznila v morje. Enako gibanje so samovidci opazovali pri potresih, ki sta Lizbono (1. novembra 1755.) in Kalabrijo (1783.) tako silovito pokončala. Valovito gibanje se je združevalo s suvalnim.

(Dalje prihodnjič.)

Preširen gratulans.

Spisal Jos. Cimperman.

Páberkovanje po slovstveni ostalini slavnih ali znamenitih pisateljev mnogim poštenim in razumnim ljudem ni po volji, in kdor se je ozrl čez domačega slovstva mejo, pritrdi rad, da imajo taki ljudje nekoliko opravičenega vzroka svoje nevolji. Dogaja se namreč le prepogostoma, da se objavljajo proizvodi, katerih pisatelji nikakor niso bili namenjeni pošiljati v svet, ki so zatorej — nezavršeni — prave slovstvene „ivéri“, kakeršnih in morebiti še boljših je uže na tisoče pogoltnila pozabljivosti noč. Človeku, poznajočemu svojega dušnega prijatelja po mojsterskih stvaritvah, vnéma se jeza, ko vidi svojega ljubca takóvim načinom zniževanja, izlasti še, ako daje vsemu povôd umazano dobičkarstvo, o čemer se vender nam Slovenom ni pritoževati. —

S tem uvodom podajem danes čestitim čitalcem „Zvonovim“ našega Preširna „relikvijo“, ki po svoje zanimivosti ne spada v vrsto prej omenjanih páberkov in o kateri mi je izpregovoriti samó nekoliko besed v boljše pojasnilo.

Mático te voščilne pesni hrani moja veleccenjena prijateljica, pesnica gospá Lujíza Pesjakova, katerej jo je bil pesnik sam posvetil. Pesen je elegantno pisana od Preširna samega na písmen papir v véliki četvorki in videl sem ta dragoceni avtoGRAF úže pred nekoliko leti pri gospé, kakor tudi izvirno izdajo Preširnovih „poezíj“, katero jej je bil poslal po séli iz Kranja.

V ta odtis je napisal daritelj našej tedaj še neomoženej pesnici naslednjo posveto:

„Blagoródni Gospodični
Aloziji Crobath se predèrne
té búkvice podáti
Dr. Prešerin.“

(Tudi pisatelj teh vrst hrani odtis Metelkove slovnice, na katere prvo nótranjo stran je Preširen s krepko rokó napisal svoje ime v metelčici — najbrž prvič in pólseidnjíč v tem črkopisi!)

Čul sem iz verjetnih ust, da je bil naš pesnik poslednja leta pred svojim odhodom v Kranj (meseca septembra 1846. l.) mladej hčeri svojega tedanjega gospodarja in prijatelja dr. Crobatha po svojej želji učitelj v angleščini ter v svetóvni in slovstveni zgodovini, ker ga je zelo zanimal gospodične menavadno bistri duh, kakor tudi jo je poučeval v romanskih jezicah mnogim čítalcem „Zvonovim“ še v lepem spomini živeči ljubeznivi nekdanji profesor na tukajšnjeji gimnaziji Péter Petruzzi, kateri je najprvo spoznal dekletca pesniški talent. Ko je bila mlada gospica nekoč, úže po vzprijemi Preširnovih „poezíj“, iz svoje volje prevédla na nemški jezik pesen „Zgublěna véra“, pokaže svoj prevod Mihi Kastelcu, kateri ga „ves razvnet“ pošlje Preširnu v Kranj. Pesnik je naročil, srčno razveseljen, mlado prelagáteljico pohvaliti z opomínom, „naj le pridno napreduje v poeziji“.

Ad vocem naše pesni. Teškó mi je bilo dobiti spodaj ponatisneno poezijo iz róke gospé Pesjakove, ki se je v svojej oskromnosti dolgo in odločno branila, izročati dragi ta jej spomínek na svojega nepozabljivega učitelja novínam, a moja prošnja in opomín, da prav sedaj, ko se pobi-
rajo redki njega pesniški ostanki, lahko vpléte tudi ona svež zélen list vencu pesnikove slave, pripomogla sta v zaželeno uslišanje moje prošnje.

Pesni samej ni trebé razlaganja, zató jo podajem čestitim bralcem v natančnem ponatísi brez vseh opóménj.

Evo je!

Den Wohlgeborenen Fräulein Aloisia Crobath.

Nicht gross ist mehr des Tages Rest,
 Nun hab' ich erst erfahren,
 Dass heute schon Ihr Namensfest;
 Ich kann mich nicht verwahren
 Vor dem Vorwurf, dass zu spät
 Ich im Kalender nachgespäht,
 Wann des heiligen Alois wird gedacht; —
 Doch dürfte ich in Anbetracht,
 Dass ich für Sie an jedem Tage
 Die besten Wünsche im Herzen trage
 Erscheinen nicht ungalant,
 Obwohl ein später Gratulant.

Laibach am 21. Juni 1842 um 6 Uhr Abends.

Dr. Franz Xav. Preschérn.*

Zgodovina slovenskega slovstva.

Spisal in založil: Julij plem. Kleinmayr, c. kr. profesor v Kopru. 1881. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

Tako se imenuje 226 stranih debela, v osmérki natisnena knjiga, katero smo te dni dobili v roko.

Slovénski pisáči — to ime bodi sploh vsem ónim, katerim ne smemo reči pisateljji, in katerih čislo je temà — némajó v denášnjih časih nikakeršnega spoštovanja do občinstva in zatorej nikakeršnega spoštovanja sami do sebe, ker drugače ne bi mogli dajati mej ljúdi tacih stvaríj, kakeršne zdaj često dobivamo. Nič jim ní do prve pisateljske dolžnosti, katera neizprosno ukazuje: poprej se úči sam, o čemer hočeš potlej druge učiti v knjigah! Ali mej nami se malo kdo učí, kolikor bi potreboval, a vender vsak pisari. Puhla nevednost oholo gospoduje na skrpanem prestolu, s katerega se v zóbe reží razmišljevanju, trudu, razumu in učénosti. Naši pisáči na tanko vedó, zakaj smejo také delati. Saj nam je vse dobro, vse na hvalo, kar koli priléze iz kacega kota, imej si kaj vrednosti v sebi, ali nič, bodi si s premiselkom zbrano ter lepo in skrbno spisano, ali z ráskavo metlo na kup zdrgneno. Kákšno duševno uboštvo, káka nekritičnost, nezrelost in vihrávost, koliko nevednosti, kak strašen jezik je često po zdanjih knjižnih proizvodih; a kakó vrhu vsega tega njih roditelji prevzetno gledajo, ter kakó nos vihajo sami o svojej céni! Če temu nečistemu curku v slovénkem slovstvu ne zapremo zatvórnice, to bode mej nami konec vsega napredka, pokop vsega narodnega izobraževanja, póvrat kosmatega barbarstva in tacega pisanja, kakeršnega se niti

Marko Pohlin poleg vsega napo^žfa vendar ní mogel dokopati. „Ljubljanski Zvon“ si je v svésti svoje naloge ter zna, da mu je sveta dolžnost, o knjižnih proizvodih slovenskih resnico govoriti brez nobenega pogleda na levo ali na desno, brez nobenega strahú, kaj ta poreče, ali kaj bode ónemu črez voljo. Slovenski narod in pravi slovanski napredek je več, nego li posámične ošabne glave.

Žal nam je, kà smo bili prisiljeni, te bridke besede izustiti, predno kaj izpregovorímo o knjigi, zgoraj imenovanej, katero je nedavno po deželi razposlal g. Julij pl. Kleinmayr, ki ob kožo svoje plemenitosti posebno rad bobna, kadar in kolikor more.

Kar g. pl. Kleinmayr na prvih 44 stranéh svojega spisa podaje, kakor za nekaj uvod, govoreč o slovánščini sploh, o starej slovénščini, o cirilici in glagolici itd., to bi se nam zdelo še dosti dobro, ako bi ne bilo i tu oskódnostij (pomanjkljívostij) in hib, ter mej njimi tacih, da se je čúdití. Taka hiba je na pr. nevédnost (na 24. str.), da je Zografsko evangelije g. dr. V. Jagić natisnil v Berlinu 1879. l., ter (na 25. str.), da je Asemanovo izbornó evangjelje poslédñji izdal g. dr. Ivan Črnčić v Rimu 1878. l. Ali tudi o tem, kar je tukaj dobrega, zasluga ne prístoji g. Kleinmayru, nego pravim učenjacom, najbistroumnejšim Slovanom, kateri so mnogo o tem raziskavali in pisali. Iz njih je on sámó pobral ter časi tudi pomešal dognane stvarí z nedognami, h katerim štejemo, kar se (na 10. str.) pripoveduje o slovanskíh „runah“ ter o besedah knez in knjiga, ki sta bajè obe jedne koreníke. Če je to res, potem slovanska beseda knez (kŭnežŭ, kŭneğŭ) ne izvira iz germanščine: starovisokonem. cunic, anglosas. cuning; a to so jezikoslovci vendar čisto dokazali. Nedognano ter še zdaj zeló mračno je tudi, kar od 39. do 44. str. čítamo o slovénščini pred Trubarjem. Ako se je uže tedaj v slovenskem jezici pisalo res toliko, kolikor prigovarjajo nekateri, vprašati je, kakó li to, da iz ónih lét némamo obilo več rokopisov, ker vseh bi vendar čas ne bil mogel uničiti? A koliko jih je ostalo? Po kranjskih gradéh še zdaj često nabajamo na koženicah glagolske rokopise cerkvénih knjig v staroslovénskem, a srbski — ne novoslovenski — zasuknenem jezici. Ako so tí ohranjeni, zakaj se tudi slovenski v latínici niso mogli ohraniti, če jih je res bilo toliko? Kakó je to, da Trubar nikoli ní videl v slovenskem jezici ničesar spisanega ali natisnena pred svojo dobo? Zlasti nedélska evangelija so bila duhovnikom velíká potreba. A kde je kaj? Zamán vse iskanje! Izvéstno je, da vrhu vsega „rudarskega zakona štirskega“ (na 39. str.) in kacih majhenih

rokopisnih ostalín v izobraževalno orodje slovenščina v teh časih ní rabila nikakor. Le mimo gredé bodi o tem govorjeno, ker po resnici ne spada v novoslovenskega slovstva pravo zgodovino, katera se stóprav začenja od Trubarja in seza do naših lét.

Baš to zgodovino je nam tudi sestavil g. Julij pl. Kleinmayr. A kakšno lice je prinesla iz njega rok? Lica je ráskavega, kakor dobóva skorja. Vse je zgrajéno brez nobene svoje kritike in brez trdne védnosti — nezrel zdélek brez pravega črteža, v groznem jezici zvilhrán s táko náglico, kakor bi se bil g. profesor bal, da ga ne prehití kak drug pisatelj. Zaradi tega se nekatere knjige in knjižniki v njem brez potrebe nahajajo po trikrat, po štirikrat; a zopet o drugih možéh ne vé, ali kdé so se porodili in kdaj, ali nam ne poroča, kod so živeli ter koliko in kaj spisali. Tudi našteva časi le sama pisateljska imena brez nobene kronologije, katere se po vsej knjigi nikdér ní strogo držal. O P o p o v i č i mu ní znano dosti več, nego li kar je o tem učnem posebnézi g. profesor Vodušek razglasil 1879. leta v slovenske Matice letopisu. G. Julij pl. Kleinmayr nikoli ne kaže sledú sam svojega raziskovanja, nikder svoje misli. Sam ob sebi ní sposoben, da bi pogodil značaj kateremu koli pisatelju, kateremu koli slovstvenemu proizvodu, če niso uže drugi pred njim stvorili tega dela. On hoče le žeti, kar so drugi sejali. A pripetí se mu i tedaj pogosto, da ali jasne besede krivo uméje ter napak prepisuje in zatorej podaje nezmisel namesto razuma, ali da v svojo knjigo praznoglavo prenaša tiskovne in druge pomote, kar hočemo vse dokazati. Njega dušni plod na vsakej stranici žalostno vpíje, da on izmej 100 staréjših knjig, o katerih modruje, niti dveh ní pročítal. Kam pročítal! Večini teh knjig niti hrbta nikoli videl ní! Pobiral je le imena ter létnice, koder je mogel. Nekoliko je dobil iz Miklošičeve knjige „Altslovenische Formenlehre in Paradigmen“, nekoliko iz Miklošičevega „berila za 8. gimn. razred“; nekoliko iz „Jezičnika“ g. profesorja Marna; nekoliko iz Janežičeve „slóvnice s kratkim pregledom slovenskega slovstva“, ki je v Celovci mej ljúdi prišla 1854. léta; nekoliko mu je po raznih potih prav ali napačno došlo iz profesorja Levca slovstveno-zgodovinske zbirke nenatisnene, katera mu rabi v svojej učilnici; nekoliko je vzel iz kacega podlistka teh ali ónih slovenskih novín. Kakor je podoba, ní upotrebil niti Šafařika. (Paul Jos. Šafařik's Geschichte der südslawischen Literatur. I. Prag. 1864). Od kod si je kaj osvojil, tega pl. g. profesor nikoli ne pripoveduje. Kakšno céno imajo po resnici Trubar, Dalmatin, Krelj in Bohorič; s káko tehtovitostjo in silo v izobrazitev slovanskih narodov sezata Kopitar in Miklošič; kakó je napredovala

slovenščina (drugim, a ne, g. Juliju) po Vodniku in zlasti po Kopitarji, po Preširnu, po „Novicah“ in po Miklošiči: o vsem tem res beseduje tudi on, ali samó takó, kakor se ogláša umétalno sestavljen govorni stroj, kateri vedno ponavlja, kar mu pokladajo na govórnílo. Zatorej, če tu ter tam še dovolj pametno sódi o naših največjih knjižnicah, zopet ní ta zasluga njegova, ker tudi on le ponavlja; ali kadar mu je hoditi ob svojih domačih nogah brez palice opiráče, tedáj nahajamo časi táko prazno besedičenje, da je čudo, kakó se je smel poprijeti posla, kateremu nikakor néma orodja. Preveč je grehov, da bi mu tukaj vse prešteli; a nekaterih si hočemo vendar tanje ogledati.

Julij pl. Kleinmayr ljúdi mej naše pisatelje i po sili vríva, če tudi se ga branijo z rokama in z nogama. Ta neprijetnost je na pr. (na 208. str.) zadela vrlega profesorja ljubljanske gimnazije, g. Friderika Žaklja, kateri najmanjše besedice do zdaj še ní dal natisniti v slovenskem jezici, in zatorej niti sama „Zgodovina slovenskega slovstva“ ne more najti nobenega njegovih spisov, da bi ga imenovala. Po krivici je v tej knjigi (na 195. str.) široko mesto našel tudi pokojni dr. E. H. Costa, kateri k nam prestopivši do malega nič ní znal slovenščine ter se jej do smrti ní mogel naučiti. Znano je obče, da so mu iz nemškega jezika drugi preložili vse, kar je od njega v naši besedi prišlo v déž. Jednako nezasluzena slava je v knjigi pl. Julija (na 209. str.) obsijala tudi g. Petra pl. Radicsa (Slovenec bi se pisal „Radič“), kateri do tega hipa ne more najkrajšega stavka povedati čisto slovenski. I njemu drugi prelagajo, kar pošilja v našem jezici na svitlo. Vredno je bridke in ozbiljne graje táko prosjáštvo, ki je na sramoto vsemu narodu! Ako je res, da nas pobere zlodej s kostmi in s kožo, slovenska pisatelja Costa in Radics tega ne ubranita. Kakó more slovensk pisatelj biti, kdor se niti ne zna méniti, a kakó li pisati slovenski! A še mnogo hujše delo, krvava nemílost se nabaja na 76. stráni v „Zgodovini slovenskega slovsta“. Ako bi res hoteli zamolčati, da je g. Julij pl. Kleinmayr ondukaj patra Felicijana Rant-a prekóžil v Ranft-a, kakor je tudi (na 77. str.) zdravníka Makovca prevrtoglavil v Makoviča, nikakor ne smémo utajiti, kaj se je groznejšega pripétilo ubozemu patru Paskalu Škrbincu, starejšim Ljubljančanom še zdaj slovčému pridi-garju, ki ga je naš „plemeniti“ po sredi na dvoje razčésnil ter nam z njega podal, namesto enega, céla dva slovenska pisatelja; prvi je P. Paskval, a drugi mu slóve: Škrbina; le čúdit se je, da o nobenem izmej njiju ne more povedati, kdaj je živel, kod hodil in kaj spisal! A stojmo! S tem krvolítjem si je bil svojo krotko dušo po nesreči

ogrehôtil uže pokojni Janežič, ki v „slóvnici s kratkim pregledom slovenskega slovstva“ na 142. str. imenuje „lepo število pridig ali bolje reči pridižnih poskušenj od P. Paškvala, Skrbina, Ranfta itd.“ Res je to. A katerega léta je pisal Janežič, in katerega léta piše g. Julij pl. Kleinmayr? Janežič je pisal 1854. léta, kadar še ní bilo mej ljudmí Šafařikove zgodovine o južnoslovanskem slovstvu, a g. Julij pl. Kleinmayr piše 1881. léta; ali uže 1864. léta je natisnena bila rečena Šafařikova knjiga, v katerej p. Paškala Skrbince nahajamo prav imenovanega. Sploh kolik napredek se je v slovenskej vednosti pokazal od 1854. leta do zdanjega časa! Le g. Juliju pl. Kleinmayru je to bilo vse zamán, ker še zdaj prepisuje in daje zopet na svitlo, kar je iz davna ovrženo.

Ker smo iz te knjige uže toliko zvédeli tacega, kar malo kedaj človeku pride na úho, ne bodemo se čudili, kà je v njej tudi g. Cigale (na 169. str.) zvan Matija, a ne Matej, da-si ga sama ta knjiga na 87. stráni še imenuje Mateja, katerega imena mu do zdaj nikoli nihče ni jemal dô jedinega Julija pl. Kleinmayra, kateri smé in more vse, kar hoče, na pr. o samem Preširnu pisati (na 123. str.): „oče mu je bil ob enem ribič, imenom Šimen,“ če tudi mej nami uže paglavci znajo, da Preširnov oča ní bil ribič, nego samó pri hiži da se je dejálo „pri Ríbičevih“. O Trubarji (na 46. str) pripoveduje: „rodil se je v Rašiči, tri ure južno od Ljubljane.“ A narod zdaj govori „na Rášici“, da-si Trubar sam sebe res imenuje „Rašičiarja“, in ta vás je tri milje od Ljubljane. Jaz bi rekel, da je pisatelju slovenske slovstvene zgodovine mnogo bolj treba, take stvarí na tanko zvedeti, nego li z bahanjem oznanjevati, kdaj so se poródlili, kdaj umrli tuji knjižnici, n. pr. Henrik Heine, Dante, Manzoni, Bürger, Chamisso, Körner, Uhland itd. Na vsacih pet stopinj so po knjigi g. pl. Julija raztresene take drobtine, katerih ní s težavo nabral, ker se mu v denašnjih časih ponuja na kupe zeló obširnih dél o vseh tujih literaturah. A nekak zadovoljen smeh se vender le ponuja človeku, vidéčemu, da se g. pl. Julij niti tukaj ní iznevéril svoje naravi; kajti na 99. stráni govori, da je némški pésnik Göthe umrl 1832. léta, kar je res, ali na 122. stráni svoje knjige je to uže pozabil ter poroča, da je umrl 1831. léta. — A kdo vsega tega išče, kdo tega potrebuje v zgodovini slovenskega slovstva? Lepše nam bi ugódlil, kdor bi hotel na tanko zvedeti prava krstna imena, rojstvena in smrtna léta ónim domačim pisateljem, o katerih je njemu to še vse ostalo neznano.

Dejáli smo, da v „Zgodovini slovenskega slovstva“ ležé tudi iz drugih pisateljev semkaj preneseni tiskovni pogrěški. Gola resnica!

Jarnikova knjiga „Etymologikon“ je bila v Celovci na svitlo dana 1832. léta, a v Miklošičevem „berilu za 8. gimn. razred“ na 19. strani, kder je govor o „Brizinskih spomenicích“, stoji, da je bila 1834. léta prišla v dézel, kar je tudi prepisana hiba; kajti baš ta Miklošičeva knjiga na 72. strani, kder poroča o pisatelji Vrbanu Jarniku samem, pripoveduje brez pomote, da se je rečeno délo natisnilo 1832. léta. A zdaj z lágotjo odprimo knjigo g. Julija pl. Kleinmayra. Nismo se zmotili! O „Brizinskih spomnicích“ pripovedujoč (na 21. str.) ima i on 1834. léto, a govoreč o samem Jarniku pisatelji (na 94. str.), tudi on ter poleg tega i na 115. strani stavi 1832. léto. Če to ní praznoglavo početje, ne vem, katera stvar je potlej še vredna tacega imena! Priméri Kopitarja v Glag. Cloz. na XLI. str.

Hvaljena „Zgodovina slovenskega slovstva“ na 67. strani golčí: „posebne važnosti je (Marka Pohlina) knjiga, katero je na predlog dr. Etbin Henrik Coste ‚historično društvo kranjsko‘ leta 1862. natisniti dalo naslovom: ‚Bibliotheca Carnioliae‘. Rokopis, koji se hrani, ima dva dela. Prvi del, završen l. 1770., obsega dobo od stvarjenja do Kristovega rojstva, a drugi, začel léta 1788., razpravlja daljno povéstnico. . . . Povestnica mu seza do leta 55., in osnova kaže, da je imela biti ‚kronika‘ zelo obširno delo.“ — Kdor to čita, ne vé, ali budi, ali se mu le sanja. Markova „Bibliotheca Carnioliae“, znana vsacemu učencu ter govoreča o samih pisateljih zdanje kranjske zemlje, obseza dóbo od ustvaritve do Kristovega rojstva! Ali je g. profesor pl. Julij rés premislil, kaj in o čem govori? Kakó li tolik učenjak more táko brezumnost pripovedovati in reči: „povestnica mu seza do 55. léta in osnova kaže, da je imela biti ‚kronika‘ zelo obširno délo“? Katera „kronika“, za Boga svetega! Poprej „Bibliotheca Carnioliae“, a zdaj „kronika“; poprej: od ustvaritve do Kristovega rojstva, a zdaj: do 55. léta? Kdo se more domisliti, kaj vse to znači? Kdo je dovolj moder, uganiti, do katerega 55. léta? Ali je pisatelj kedaj imel v roci Markovo knjigo „Bibliotheca Carnioliae“? Ali mu je razumno, kaj se zóve kronika? — Tukaj trebé povedati, da je te rázstavke začetek, a sam začetek, prepisan iz Marnovega „Jezičnika“ (v XIV. létniku na 18. str.), kder tudi g. profesor Marn piše: „posebne važnosti je knjiga, katera je v rokopisu . . . hranila se v tukajšnji (ljubljske) knjigarni“ itd. Potem on v svojem „Jezičniku“ največ le z besedami otca Marka samega poroča, da ima „Bibliotheca Carnioliae“ dva dela, namreč uvod in potlej kranjske pisatelje, razpostavljene po abecednem rédu; — o „kroniki“ in o 55. létu ní v Marnu duha ni sluha! Še je opómeniti, da je bil Marko Pohlín obilo dovršenih stvaríj ostavil v rokopisih, mej katerimi je bila rečena

„Bibliotheca“ in tudi „krajnska Kroneka kratkega popisovanja use žlaht spomina urednih rečy, katire so se kadej na slavenski zemli — pergodile, quod in germanicum versum Calendario per annos inseri coeptum: Kurzgefasste chronologische Beschreibung denkwürdigster Begebenheiten, wie immer das hochlöbl. Herzogthum Krayn betreffend“. Bog zna, po kakej zmoti je g. Julij pl. Kleinmayr ta dva rokopisa zvéril v en rokopis ter se zaradi tega ujél v táko mréžo, da se nikakor ne more iz nje izkupati. Ali ima dovolj znanja, potrebnega spisovanju slovstvene zgodovine, tak človek, ki sam ne vé, kaj govori in o čem? V podobno zmešnjavo se je ta slavni pisatelj zakodréal tudi na 35. stráni, ko je imel pred soboj XIV. stran Miklošičeve knjige „Altslovenische Formenlehre in Paradigmen“, kder je čital: „das Sava-evangelium, Savina kniga, 129 Blätter, in der typographischen Bibliothek in Petersburg, herausgegeben vom Herrn J. J. Sreznevskij“ itd. A g. pl. Kleinmayr je to prepisal takó: „Sasavsko evangelije, Savina knjiga, 129 listov, priobčil Sreznevskij in drugi. Imenuje se tudi Remsko evangelije“ itd. — Potem naš g. profesor obširno pripoveduje, kakó je bilo Remsko evangelije prišlo na francosko zemljo, kder so nanje prisezali francoski kralji itd. Učeni g. profesor moj! „Sazavsko“ evangelije bi po našega jezika svojstvu slulo „Sajavsko“ evangelije, in za tega delj se ne more pisati „Sasavsko“, ter o tej priliki vrhù zvéдите, da „Sazavsko“ evangelije se res imenuje tudi „Remsko“, pa nikakor ne pristoji v ono dobo, kamor ga ví devate, in zapómnite si, da Savina kniga (Sava-evangelium) in Sazavsko (Remsko) evangelije ní oboje ena ter ista knjiga: tudi tu imamo zopet dve svoji posebni knjigi, takó različni mej sobój, kakor Markova „Bibliotheca Carnioliae“ in „krajnska Kroneka!“ Tudi tukaj ste zopet zvéрили dve knjigi v eno!

„Zgodovina slovenskega slovstva“ na 122. stráni slaví Preširna, rekóč: „na pokopališči Kranjskem stoji (Preširnov) spominek iz rudečega mramorja in če se solnce približa iznad krasnih gorâ, zarudi kamen, ptica se vsede nanj ter pije ostalo rosico — drugače je vse mirno in tiho, „od zore do mraka, od mraka do dné.“ — Kakó je v slóvstveno zgodovino zašlo táko bôso govoričenje, ki néma ni prave misli ni podobe? A kdo vé, če i to, kakeršno si je, ní prepisano iz katere druge knjige?

Ali poslušajmo, kakó na 132. stráni g. Julij pl. Kleinmayr zopet našega prvega pésnika povelíčuje: „soneti so kaj lepi in dobri izdelki!“ Čitatelj dragi, zdaj umeješ, kakó jé treba postaviti besedo! To je hvala, da nič tacega! Kosmata kapa, kakó so Preširnovi soneti res lepi in

dobri! A s te zanimljive, 132. strani se ne moremo ločiti, predno si nismo tanje ogledali še neke druge nepremišljenosti, ki more samó g. Juliju pl. Kleinmayru skočiti iz peresa, katero piše tudi take stvari, kakeršna je ta: „v (Preširnovih) sonetih vidimo . . . temne obrazce njepevega života-renja.“ Kaj so „temni obrazci“, ter ali je pametno rečeno, da je Preširen životaril? Preširen, do zdaj še vedno prvi duševni velikán slovenskega naroda, on je životaril (vegetiral), kakor ném in gólšast (krofast) glupec mej štirskimi ali koroškimi gorjanci! Julij, Julij, nisi pretehtal, kaj si dejál! Ti ne veš moči slovenskega jezika izrazom! Životaril je „naš Homer“, kakor ti sam Preširna, če tudi zopet nepremišljeno, zoveš na 123. strani svoje knjige! Homer in Preširen! Le na véso (vago) devaj besede, na véso, predno jih prodaješ ali predno z njimi nesmrtno Preširnové umotvóre imenuješ kar samó „pésence“, kakor se ti je zgodilo na 124. in 134. strani.

Kakó je bil Preširen v „Klinkowströmovem“ zavodu po naključji v mladega učenca dobil plemenitega Kranjca, grofa Antona Auersperga, kateri se je v svojih nemških pesnih imenoval pozneje „Anastazija Grúna“, vse to se pripoveduje na 124. strani, kder g. Julij pl. Kleinmayr dostavlja še to: „tudi Prešeren je, spomnivši se svojega nekdanjega učenca, podal malo četirikitično pesnico ‚Tri želje Anastazija Zelenca‘.“ — Tukaj smo se zopet urezali! Od kod ima Preširen „Tri želje“? Ali je g. profesorju pl. Kleinmayru neznana Auerspergova nemška „Venetianer-Trias“? Evo nje začetka :

Ich wollt', wenn nur das Wünschen hülff,
Drei Dinge wären mein:
Ein Mägdlein weiss, ein Pfäfflein schwarz,
Und eine Gondel fein!

Ta pesen zatorej ní Preširnova, kakor tí učiš, neučeni Julij moj! Auerspergova je; Preširen jo je samó preložil, in to takó:

Tri želje
(Anastazija Zelenca.)

Ko želje bi veljále kaj,
Tri želel bi rečt:
Deklič bel, črni pop, konjič,
Željé bi bile trí itd.

Namesto besede: čolnič (Gondel) ima naš pesnik besedo: konjič. Zakaj? Zató, ker je znal, da večina Slovencev ne vé, kakšne so Benetke. Jasno se nam iz tega kaže, da Preširen nikakor ní mogel posebno čislati svojega nekdanjega učenca, kateremu je vzdél zbudljivo ime Anastazij Zelenec

(grüne Eidechse); a kaže se nam i druga stvar, namreč, da g. Julij pl. Kleinmayr ni samo v zgodovini slovenskega slovstva brez potrebne vednosti, nego da so mu tudi pismeni umotvori nemški zelo skopo znani. Ali nista uže Jurčič in Stritar v svojej izdaji Preširnovih poezij na glas rekla, da so „Tri želje“ proizvod Anastazija Zelenca (Grüna)? Izvestno je, da sta rekla; a g. Julij pl. Kleinmayr je zopet ali napak čital, ali mogel ni razumeti, kar se mu često pripetí, kakor smo videli.

(Konec prihodnjič.)

Slovenski glasnik.

Slovensko slovstvo. Izbrane narodne srbske pesni z dodatkom iz smrti Smail-Age Čengića. S srbsko slovnico, slovenskim tolmačenjem, rečnikom tujih besed in cirilski abecedo priredil Janko Pajk, c. kr. profesor. Drugi pomnoženi natis. V Ljubljani 1881, 16^{ka}, 131 str. Založila in natisnila Klein in Kovač, knjigotiskarja. Cena 40 kr. Tako se imenuje lična knjižica, katero je g. prof. Pajk uže pred šestnajstimi leti prvič na svitlo dal z blagim namenom, da bi seznanila Slovence s srbskim jezikom in divnim narodnim pesništvom srbskim. In res se je po nekaterih gimnazijah in realkah s pridom rabila pomožna knjiga pri slovenskem nauku v višjih razredih. Zategadelj jo tudi sedaj v drugem natisu toplo priporočamo vsem dijakom in vsem prijateljem srbskega jezika in pesništva. — „Novice“ poročajo, da je „Matica slovenska“ uže iz Prage prejela 3000 lepo vezanih odtisov šolske knjige „Prirodopis živalstva s 522 podobami, katerega je po 15. nemškem Pokornovem izdanji povsem predelal in poslovenil prof. Fr. Erjavec v Gorici. — Vrli naš starina Davorin Trstenjak v „Novicah“ priobčuje prezanimivo razpravo: „Nekaj o osebnih imenih korotanskih Slovenov.“ Tudi v našem listu nam je nekdo obljubil o tej važnej stvari izpregovoriti besedo.

„Rokovnjači“. Pokojni Jurčič tega romana ni dovršil, a v njegovej literarneji ostalini našli smo več sto skrbno spravlenih drobnih listkov, na katerih je pisatelj imel zaznamenovane posamezne vire, epizode, karakteristike in prizore. Na podlagi te osnove bode „Rokovnjače“ nadaljeval Janko Kersnik na Brdu. In po naših mislih tudi nihče temu delu ni zmožnejši nego on, ki je bil pokojnemu Jurčiču najboljši prijatelj, s katerim je tudi poprej uže marsikaj literarno sodeloval. („Berite Novice“, „Mej dvema stoloma“ itd.) Poleg tega je Jurčič „Rokovnjače“ o svojih počitnicah lansko poletje baš na Brdu v prijateljskih pogovorih s Kersnikom osnoval ter zategadelj glavno dejanje na Brdo in njegovo okolico postavil. Tudi se je malo dni pred smrtjo s svojim prijateljem pogovarjal, kako misli roman nadaljevati, ako mu Bog povrne ljubo zdravje. „Rokovnjače“, kolikor jih priobčuje današnji „Zvon“, napisalo je uže Kersnikovo pero in mislimo, da lahko z mirno vestjo čestitim čitateljem prepuščamo sodbo o tem poglavji.

Jurčičeva podoba. Ljubljanski slikar g. Smutný narisal je pokojnega Jurčiča s kredo v životnej velikosti ter doprsno podobo razstavil v Kolmanovej

prodajalnici na velikem trgu. Cena tej lepej sliki je od 20 do 25 glđ. Morebiti se najde kakšen slovenski Mecenat, ki jo kupi. — G. prof. I. Franketu v Kranji, ki je uže pred nekaterimi meseci pokojnega Jurčiča na platno slikal, a podobe ne še dovršil, naročil je „Narodne tiskarne“ upravni odbor, da naj sliko dovrši za uredništvo „Slov. Naroda“. — G. Ernst Pogorelec, fotograf v Ljubljani, oskrbel je na našo prošnjo več podob pokojnega Jurčiča in njegove matere. Sliki se dobivata po 20 kr. pri omenjenem fotografu, na kar svoje čitatelje in čestitelje Jurčičeve posebno opozorujemo.

Jurčičev životopis prinesli so do sedaj ti listi: „Slov. Narod“, „Obzor“, „Agrarier Zeitung“, „Politik“. V zadnjih dveh listih spisal ga je g. Fr. Selak. Tudi „Vienac“, ki je prinesel Jurčičevo podobo, obeta še životopis. „Ljubljanski Zvon“ ga bode objavil, kedar bode literarna ostalina Jurčičeva do dobra urejena. Ker je Jurčič malo na vse svoje stvari pisal na posamične drobne listke, zategadelj je njih uredovanje počasno delo.

Osnovni odbor za Jurčičev spomenik je dosedaj nabral uže blizu 700 glđ., ki so na obresti naloženi pri obrtniškem podpornem društvu v Ljubljani.

Hrvatski slikar. „Vienac“ piše: G. Vlaho Bukovac, rodod iz Cavtata, vrlo darovit slikar, koj je pomoću preuzv. g. biskupa Strossmayera izučio slikariju kod glasovitog Cabarela u Parizu, sprema, kako „Slovinac“ javlja, nekoliko slika za buduću parišku izložbu slika (Salon). Prva pod imenom „La tapisserie“ prikazuje u naravnoj veličini tri sestre, koji se bave tapisserijom, zatim manja slika, koja predstavlja dva prijatelja, gdje za stolom kavu piju. Treća slika bit će skupina od 15 glava (Hrvata, Srba, Bugara i Slovenaca) oko starca guslara. Prvi put bje Bukovčeva slika „Crnogorka na obrani“ (sada vlastništvo g. biskupa Strossmayera) g. 1878 primljena u parišku izložbu, što napokon nije šala, jer su one godine od 9000 ponudjenih slika samo 3000 primljene bile. Izim toga ima još drugih slika od Bukovčeva kista, kao „Mlada Crnogorka“, „Talijanska guslačica“, „Odaliska“, „Knez Nikola“, „Nasljednik crnogorski“, „Niko Bošković“ i knez „Medo Pucić“. I strani listovi priznavaju vrstnoću našega mladoga slikara, pa će po svoj prilici i naša galerija slika koju sliku od njega imati. Želili bismo, da se Bukovac svrati ovamo u naše strane, gdje bi takodjer našao liepih motiva. Najvolili bismo pako, da naš koj slikar uhvati važnu sgodu iz povjesti naše, pak da ju izvede u velike, čemu bi mu se dakako morala dati i materijalna sredstva.

Ratovanje slovinskoga naroda proti Turcima godine 1875—1877. Uz gusle skitio žalovan. Tako se imenuje 170 str. v 8^{ki} obsežna knjiga, ki je pri D. Pretnerji v Dubrovniku prišla na svitlo ter stane s pošto naročena 85 kr.

Ruske knjige. „Istorija Ruskoj Cerkvi“ sočinenje preosvešćenega Makarija, metropolita Moskovskega in Kolomenskega. Deseti in zadnji zvezek. St. Peterburg 1881. Cena 2 rublja. — „Russkij ortografičkij slovar“. Sestavil Pavel Romaškevič, predpodavatelj Kurske gimnazije. Kursk 1881. Cena 1 rubelj. To delo je prvo in do sedaj jedino te vrste v ruskem jeziku in obseza vse one ruske besede, katere se pišejo drugače, kakor se izgovarjajo in imajo sploh kako posebnost v pravopisji. — „Otnošenija Veneciji k gorodskim obščinam Dalmaciji s XII. do polovini XIV. veka.“ Izsledovanje

J. N. Smirnova. Kazan 1881. Cena 1 rubelj 50 kopejk. Za dovršenost spisa in točno razsodbo upliva Beneške republike na Dalmatinske občine izučil je pisatelj pred vsem dokumente Beneškega arhiva v zvezi z drugimi viri. Knjiga je vsakako zanimiva za južne Slovane, posebno Dalmatince in Slovence. — „Sbornik bitovih statej po Russkoj istoriji“. Prvi zvezek. Rusija do Tatarskega navala. V rabo učečim se sestavil K. Elpatijevskij. St. Peterburg 1881. Cena 60 kopejk. Namen tega dela je, podati vzmožnost podrobno seznaniti se z ruskim bitom v raznih periodah ruske zgodovine. Pisatelj poslučuje in naslanje se posebno na izsledovanja Karamzina, Solovjeva, Kostomarova, Beztuževa-Rjumina, Zabjelina, Ilovajskega, Galahova. — „Dramatičeskija sočinenija A. Ostrovskago i N. Solovjeva.“ St. Peterburg, izdanje knjižnega magazina Novega Vremena 1881. Cena 3 rublje. Ta knjiga obseza sledeča štiri dela iz peresa gg. Ostrovskega in Solovjeva: „Ščastlivij Den“ igrokaz v treh dejanjih; „Ženitba Bjelugina“ komedija v petih dejanjih; „Na poroge k delu“ igrokaz v treh dejanjih; in „Dikarka“ komedija v štirih dejanjih. — Pri Aleksandrovschem liceji v Moskvi snujejo njegovi bivši in sedanji odgojenci „Puškinovo biblioteko“ katera bode obsezala vse posamezne izdaje del velikega pesnika in zbirko vsega, kar je bilo natisneno o njem v ruskéj literaturi. „Rossijskaja Bibliografija“ vzpodbuja o tej priliki, da bi se zbrale in odkrile enake biblioteke v čast in spomin slavnim pisateljem in pesnikom: Lomonosovu, Fon-Vizinu, Deržavinu, Karamzinu, Žukovskemu, Gribojedovu, Koleovu, Gogolju, Lermontovu, Bjelinskemu in Nekrasovu. Program tem bibliotekam bodi tak: 1. Periodična izdanja, almanahi in zborniki, v katerih so se razglašala proizvedenja tega ali drugzega pisatelja ali pesnika pri njegovem življenji, kakor tudi po njegovej smrti. 2. Vsa posamezna izdanja del, katera so izšla pri življenji in po smrti, tako v Rusiji kakor za granico. 3. Polna zbirka literature o pisatelji in pesniku. Semkaj spadajo tudi prevodi na inostrane jezike in ravno tako odzivi inostranih literatur. 4. Po vzmožnosti polna zbirka portretov, doprskih kipov in štatvic. Slike k proizvedenjem. 5. Zbirka rokopisov, pisem in drugih stvari tega ali ónega pesnika ali pisatelja. — „Putešestvije A. E. Nordenšilda vokrug Evropi i Aziji na parohode „Vega“ v 1878—1880 g.“ Prevel iz švedskega S. J. Baranovskij, pri sodelovanji Koriandera. Razrešeno avtorom izdanje J. Valleniusa.

R.

Slovenskemu narodu!

Pred nekoliko dnevi izročili smo s tužnim srcem in rosnim očesom materi zemlji umrjoče telo odličnega sina domovine slovenske. Zagrebli smo v ráni, hladni grob pisatelja **Josipa Jurčiča**, ki je tako kakor nihče pred njim ves čas svoje moške dobe svetó služil svojej domovini ter predragemu narodu slovenskemu posvetil najboljšé moči svojega neumorno délavnega in plodovitega življenja.

Vzgleden in značajan domoljub, izboren prvoboritelj v političnem boji, a osobito nedosežen pisatelj in pripovedovalec neumrjočih povestij in romanov

pridobil si je pokojni **Josip Jurčič** neizmerno slavo, a tudi neizmerne zasluge za ves narod slovenski.

Sveta dolžnost je zatorej vsem Slovencem, da se brez razločka stanú in političnega mišljenja hvaležno spominajo tega velikega rojaka ter mu oskrbê dostojen spomenik.

In v ta namen združili so se podpisani, stalno v Ljubljani bivajoči umršemu pisatelju ožji prijatelji in čestilci v osnovalen odbor ter začeli nabirati novce za Jurčičev spomenik.

Ta spomenik bodi trojen!

Prvič misli podpisani osnovalni odbor pokojnemu pisatelju postaviti primeren spominski kamen na grobu pri sv. Krištofu.

Drugič namerava še to poletje na Jurčičevem rojstvenem domu na Muljavi vzidati spominsko pločo.

Tretjič bo osnovalni odbor umršemu pisatelju najlepši spomenik postaviti s tem, da še to leto začne v ličnih knjigah izdavati **Jurčičeve zbrane spise**.

Čisti dohodek Jurčičevih spisov, katerim je uredništvo prevzel Fran Levec, namenjen je roditeljem pokojnega pisatelja, jednoinosemdesetletnemu bolehnemu očetu Marku in jednoinosedemdesetletnej, uže 11 let do cela slepej materi Mariji, katerima je bil umrši Jurčič, vestno izpolnjujê četvrto zapoved božjo, ves čas svojega življenja hvaležen sin in dejanski podpornik. Uverjeni smo, da slovenski narod svoje česti in zahvalnosti pokojnemu pisatelju ne more lepše kazati, nego s tem, da dostojno skrbi za bolehne in neimovite roditelje njegove. Mislimo tudi, da oče, ki je rodil in mati, ki je poklonila narodu slovenskemu takega sina, vredna sta, da oba hvaležno podpiramo to kratko dobo, katero jima je božja pravica odločila še prebiti na svetu.

Ako bi se pa izdavanje Jurčičevih zbranih spisov po kakšnej neljubej priliki zakesnilo, skrbel bode osnovalni odbor za to, da bodeta roditelja Jurčičeva vendar redno dobivala mesečno, nabranim novcem primerno podporo.

Novce za Jurčičev spomenik nabira osnovalnega odbora blagajnik, **gospod dr. Josip Starê**, c. kr. finančne prokurature adjunkt in hišni posestnik v Ljubljani.

Vsi poslani doneski oglašali se bodo javno po slovenskih listih.

V Ljubljani 14. maja 1881.

Osovalni odbor za Jurčičev spomenik:

Dr. Valentin Zarnik,
predstojnik.

Peter Grasselli. Fr. Levstik. Dr. H. Dolenc. Prof. Toma Zupan.
Dr. Ivan Tavčar. Ivan Hribar.

Dr. Josip Starê,
blagajnik.

Fr. Levec,
tajnik.

LJUBLJANSKI ZVON² stane vse leto 4 gld., pol leta 2 gld., četvrt leta 1 gld., Naročnina pošilja se upravništvu v „Narodnej tiskarni“ v Ljubljani.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugova. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levec.

Tiska „Národna tiskarna“ v Ljubljani.

Vabilo na naročbo.

Z današnjo številko „Ljubljanski Zvon“ završuje svojega prvega tečaja prvo polovico. Zategadelj vabimo vse tiste naročnike, katerim z današnjim dnevom poteka naročnina, da bi jo blagovoljno ob prave m času ponovili, ako hoté naš list še na dalje prejemati.

Kakor je bila do sedaj, tako se bode tudi odslej „Ljubljanskemu Zvonu“ skrb in briga svoj program točno izvrševati ter svojim čitateljem v lepej vnanjej obliki podajati raznovrstnega ukovitega in zabavnega berila. Nadaljevali bodemo najprej nekatere članke, kateri so se uže v prvem poluletju začeli tiskati, tako n. pr. Levstikove jezikoslovne razprave, katere zaradi njih izvirnosti in temeljitosti strokovnjaki tudi zunaj naše domovine pohvalno omenjajo; Trdinove verske bajke, katere zaradi njih krasnega jezika in zanimive vsebine ves slovenski svet z veseljem prebira; Jesenkove korenito tolmačene zemeljske potrese; Žvabov imenitni spis o Ivanu Popoviči; Dolenčeve lepe spomine o cirkniškem jezeru; Jurčičeve „Rokovnjače“ itd.

A razen tega bode „Ljubljanski Zvon“ v drugem poletju svojim čitateljem prinesel najprej krasno povest „**Mešana gospôda**“, spisal dr. I. Mencinger, katero pričnemo tiskati takoj v 7. številki; dalje novelo „Luterski ljudje“, spisal Janko Kersnik, povest „Trije bratje“, spisal Samostal, razpravo o „Dolenjskej vinskej filozofiji“, spisal I. Trdina, šaljivo-ukoviti spis „Na meseci“, spisal Ivan Šubic, znanstveno razpravo o plinih, spisal dr. Ign. Klemenčič, Jurčičev životopis, več povestij in novelet dr. Tavčarjevih, Kodrovih in Brencetovih in še mnogo drugih krajših stvari.

Slovenski pisatelji, ki so se zbrali okolo „Ljubljanskega Zvona“, imajo veselje do vztrajnega dela in pisanja, nádejemo se tudi, da nam došednji gg. naročniki zvesti ostanejo.

V Ljubljani 1. junija 1881.

Uredništvo.

